

SATUL ȘI ȘCOALA

REVISTĂ LUNARĂ PENTRU
EDUCAȚIE ȘI ÎNVĂȚĂMÂNT

S U M A R U L :

<i>Nicu Căprioară</i> : Două politici școlare	161
<i>Dr. Alexandru Roșca</i> : Mărturia copiilor	163
<i>Dr. Dimitrie Todoranu</i> : Natura și structura caracterului	167
<i>Dr. Od. Apostol</i> : Psihanaliza lui Freud	176
<i>C. Stan</i> : Părerii asupra învățământului primar (Continuare)	184
<i>Vasile Christu</i> : Problema învățământului românesc în Jugoslavia	189
<i>Jana Popea</i> : Educația cooperatistă	192
<i>Valeria Marchiș</i> : Feleacul	195
<i>Dimitrie Boariu</i> : O inspecție cu adevărat pedagogică a Cluj	198

PAGINA LITERARĂ :

<i>Dr. Dimitrie Olariu</i> : Mărțișoare și amulete	200
<i>Eugenia Mureșan</i> : Fără indoială	201

CRONICĂ—CĂRȚI—REVISTE.

Vasile Goldiș. — Fișa personală. — Învățământul primar în jud. Năsăud. — Clasele superioare la școlile de aplicație. — Posturile vacante. — Vaccinarea antidifterică. — Transportul organelor de control școlar. — Progresul bibliotecii universității din Cluj. — Ciclu de conferințe. — Limbile păământului. — Un prieten al copacilor. — Insule de oțel.

Cezar Petrescu : Apostol, roman. — *C. Narly* : Patru mari educatori. — *Gh. N. Dimitrescu* : Izvoarașul. — *Dr. Grigore Gh. Comșa* : Scrisori către învățători. — *Ioan Pillat* : Cartea dorului. — *I. Simonescu* : Viața la tropice. — Plaiuri Hunedorene. — *P. Comarnescu* : Sgârie Norii New-York-ului. — Revista „Satul“ anul IV, No. 40. — Biblioteca școlară.

Satul și Școala

Redactată de C. IENCICA și D. GOGA, profesori.

Corespondența pentru redacție :

Constantin Iencica Str. Mărzescu No. 21, Cluj.

Corespondența pentru administrație :

Dimitrie Goga Str. Bob Nr. 13, Cluj.

Abonamentul 120 lei pe an pentru învățători ; 150 lei pentru școale și comitetele școlare.

*

Răspândiți această revista printre prieteni și cunoscuți. In ea se oglindesc ideele și acțiunea celor cari doresc ridicarea satelor și a școlaei primare

*

Cine nu înapoiază, în timp de 10 zile dela expediere, exemplarul ce i s'a trimis, este considerat abonat și așteptăm costul abonamentului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*

Amintiți-Vă că hârtia, tiparul și lucrul sunt scumpe ; revista se susține numai din abonamente. Trimiteți-ne deci, neîntârziat, costul abonamentului pe adresa Administrației.

*

In loc de chitanță, numele abonaților se trece pe pagina a 3-a a copertei.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază.

*

Lucrările și revistele primite la Redacție vor fi amintite la Bibliografia acestei reviste. Rugăm revistele să accepte schimbul.

*

Domnii abonați, cărora le lipsesc numere din revistă, sunt rugați să le ceară printr'o c. p. dela Administrație, str. Bob 13, Cluj.

DOUĂ POLITICI ȘCOLARE.

Dela Unire încoace, în fruntea Ministerului Instrucțiunii Publice, s'au perindat următorii miniștri: Domnii Ion Borcea, P. Negulescu, Dr. C. Angelescu, I. Petrovici, N. Costăchescu, N. Iorga, D. Gusti și acum din nou Dr. C. Angelescu.

Fiecare a venit cu cele mai bune *intenții*, dar și cu plan propriu de a modifica tot cecece făcuseră antecesorii.

Greutățile politice de partid i-au împiedecat să răstoarne tot, mulțumindu-se fiecare cu *mici realizări*.

Dela Dl Prof. Borcea ne-a rămas legea Comitetelor școlare, având ca bază legea Eforiilor școlare a dlui Prof. S. Mehedinți.

Proiectele de reformă ale dlui Prof. Negulescu, publicate în volum de Casa Școalelor, sunt documente prețioase pentru bunele intenții ale acestui om de înaltă valoare culturală.

Dl Prof. Petrovici, pe lângă proiectul de reformă a învățământului secundar, ne-a lăsat un regulament al funcționării centrelor culturale și al difuzării culturii prin aceste instituții, prin biblioteci și propagandiști culturali.

Dl Ministru Angelescu în 1924 ne-a dat legea de unificare a învățământului primar. În 1925, a adus legea învățământului particular și confesional, iar în 1928 legea învățământului secundar.

Dl Prof. N. Costăchescu, care a urmat la conducerea Ministerului

după Dl Dr. C. Angelescu în 1928, în prima fază a activității sale a continuat opera predecesorului, cu obiectivitate și cu un deosebit simț în aplicarea prevederilor legii. Mai târziu, influențat de *Consilieri politici*, a neglijat aplicarea obligativității în ce privește cursul superior al școlii primare. De atunci începe slăbirea învățământului primar, căci numai prin *impunere* putem avea, în foarte multe locuri, o școlaritate care să ne mulțumească. Țăranul lăsat de capul lui, nu-și trimite copilul la școală.

Dela Dl Prof. Costăchescu ne-a rămas legea de organizare a Ministerului, care ar fi mulțumit lumea școlară, dacă nu s'ar fi introdus — sub presiunea politicii de partid — faimosul articol 133, menit să fixeze în cadrele personalului de control clientela clubului politic. Dispoziția aceasta era și imorală și în detrimentul intereselor superioare ale învățământului, care cer în fruntea lui oameni încercați timp îndelungat pentru a li se fixa o stabilitate.

Ministeriatul Dlui Prof. Iorga, în ce privește învățământul primar, se caracterizează prin măsuri vijelioase, care au răpit învățătorilor calea înaintării prin examene, fără să le fi putut da în loc alte posibilități mai practice. În ce privește partea materială, în acel timp învățătorii au rămas cu leafa neachitată pe mai mult timp, desechilibrându-și astfel bugetul lor sărac pe mai mulți ani.

Trecerea Dlui Prof. N. Iorga pela Ministerul Instrucțiunii a verificat o părere prea cunoscută, că marile personalități creatoare, de foarte multe ori, nu sunt în stare să transpună în viața practică concepțiile lor înalte. Pentru aceasta se cere un simț deosebit și mai ales o trăire zi cu zi a realităților pe care sunt chemate să le îndrume.

După Dl Prof. Iorga a urmat o altă personalitate a culturii românești, Prof. Dimitrie Gusti, care își câștigase o reputație în opinia publică a acestei țări, prin organizarea Institutului Social-Român.

De prezența D-sale — în fruntea Ministerului — legaseră unii nădejdea adaptării învățământului primar la concepția politicii de clasă. Aceștia au conceput că învățământul de bază trebuie să servească unitatea neamului românesc și nu socoteli mărunte de partid.

Mă gândesc la apologia *statului țărănesc* făcută cu prilejul anteproiectului legii învățământului primar.

Acestea sunt fazele prin care a trecut organizarea învățământului primar din țara noastră dela Unire încoace.

* * *

Când a venit din nou în fruntea Ministerului Instrucțiunii Dl Prof. Dr. C. Angelescu, corpul didactic a respirat ușurat. Și-a zis: Părintele legii învățământului primar va trebui să repare toate greșelile și să înviioreze din nou, prin măsuri înțelepte, învățământul de bază al țării noastre, redându-i ritmul de progres continuu, avut în perioada dela 1924-1928 și punând pe muncitorii din acest învățământ la adăpostul legiferărilor pripite și păgubitoare pentru școală și interesele lor materiale și morale.

Cu aceste gânduri am ascultat cele două expuneri ale programului cultural, făcute de Dl Ministru An-

gelescu în fața personalului de control.

Toți învățătorii, în sufletul cărora vibrează apostolatul adevărat, au aprobat fiecare rând din *scrisoarea* adresată lor de șeful suprem al învățământului.

Din programul expus personalului de control și din scrisoarea adresată învățătorilor, se desprind două sentimente: acel al durerii pentru atâtea loviri pe care le-au suferit școala primară și slujitorii ei și al doilea: sentimentul de încredere că prin stăruința tuturor slujitorilor școlii, prin atașamentul lor față de instituția de care și-au legat viața lor de oameni cinștiți și muncitori, se pot îndrepta, deși vremurile sunt protivnice, toate întrelăsările pentru ca sufletul neamului românesc să strălucească tot atât de luminos prin știința de carte, ca și sufletul altor popoare cari au avut liniște și *conducători înțelepți*.

Din cuvântările ținute personalului de control, grăite deschis și fără oratorie căutată, s'a putut desprinde un suflet dornic de cât mai mult bine pentru țărani, pentru școala primară și pentru slujitorii ei. Din scrisoarea adresată învățătorilor, s'au putut reține aceleași gânduri adresate celor răspândiți pe întreg cuprinsul țării, nu numai cu dragoste, dar și cu poruncă, ca să știe fiecare soldat al culturii că este responsabil față de legea care îi asigură existența și drepturile sale, dar care îi pretinde și obligații.

Pentru ridicarea țărănimii prin cultură, Dl Prof. Dr. C. Angelescu a făcut totdeauna apel la toți factorii de răspundere din comună și județ. În perioada dela 1924—1928, stăruințele Dsale au fost încununete de succes, care după cum a spus Dsa adeseori, onorează pătura de jos care s'a manifestat atât de puternic pentru școală.

Din păcate, după Dsa s'a uitat să se mai facă apel cu aceeași stăruință la factorii de conducere administrativă ai comunelor și ai județelor. Ba ce e mai mult, comandamentele școlare compuse din revizori și inspectori școlari au fost an cu an slăbite, fie prin împuținarea numărului lor, fie prin introducerea elementelor nevrednice în fruntea învățământului.

Presupunem că actualul ministru va putea solidariza din nou în jurul acțiunii sale toți factorii de răspundere, toți oamenii de bine; va trebui însă să cerceteze cine se găsește în fruntea învățământului și cu ce stat de serviciu.

Experiența ne-a arătat că împuținarea personalului de control duce la slăbirea bunei funcționări a școlii. Sunt și astăzi școli cari n'au fost inspectate de 4—5 ani. Pentru a remedia acest rău, va trebui făcut pentru fiecare județ un plan de activitate, ca până la sfârșitul anului școlar curent să nu rămână școală care să nu fi fost văzută.

La fiecare schimbare de regim, pleacă 90% din personalul de control, rămânând un număr prea mic care să realizeze prin activitatea lor principii continuității.

Nu este fixată nici o posibilitate de a fi selecționați numai oamenii cari s'au distins atât prin activitatea lor dela catedră, prin publicarea studiilor referitoare la școală, cât și prin caracterul lor care trebuie să fie o garanție pentru activitatea și situația de răspundere pe care o primesc.

Dacă s'ar arăta că atâți oameni cari au deținut vremelnice posturi în control și n'au realizat nimic, au fost ridicați în locuri pe care nu le-au meritat, ori dacă s'ar arăta că se găsesc persoane cari veșnic au alergat dela un club politic la altul, au fugit de munca dela catedră, ascun-

zându-se în instituții unde au trăit ca paraziți, și totuș astfel de elemente sunt puse să dea povețe de *activitate*, de *corectă atitudine*, cum rămâne autoritatea superioară în ochii celor mulți, cari au și ei judecata lor limpede, cum rămâne principiul autorității, care trebuie impus nepărtinitor tuturor? Desigur aceste lucruri mărunte, cari formează zestrea fiecărui regim, sapă adânc la temelia instituției chemată să susțină cultura de bază a unui popor.

* * *

Din schița fugară, făcută în rândurile de mai sus, reiese că se impune urgent ca în locul politicii de partid să avem o politică de stat în ce privește cultura neamului nostru.

Politica de partid sapă la temelile sufletului românesc, subminându-l prin otrava politicianismului veros și lipsit adeseori de sentimentul dreptății și al desinteresării.

Școala trebuie să rămână sanctuarul la altarul căruia trebuie să servească toți cu sinceritate și cu suflet neprihănit. Slujitorii ei trebuiesc feriți de miasminele otrăvitoare ale urii politicianismului românesc. Conducătorii învățătorilor trebuie să fie aleși din cei mai de elită membri ai corpului didactic, dintre oamenii recunoscuți de opinia publică ca oameni de caracter, ca oameni cari au iubit învățătura, cari au dat probe că pot să fie *diriguitori* ai sufletelor celor încredințați lor.

Personalul de control trebuie să formeze o adevărată *magistratură a educației*. Avem nădejdea că actualul ministru, care a dat toate posibilitățile învățătorimii să se ridice până la treptele cele mai înalte în învățământ și în control (înființarea secției pedagogice și creierea ierarhiei inspectorilor generali primari) va veni cu o reformă care să fixeze în amănunte condițiile de pregătire, de activitate și de purtare socială pe

care trebuie să le întrunească revizorii și inspectorii pentru înaintarea lor în grad.

După cum pentru consacrară politică națională se cere consemnul tuturor factorilor cu răspundere (în țelegem și pe factorul suprem constituțional), pentru o mai bună organizare și conducere a învățământului primar se cere acordul tuturor personalităților culturale cari aspiră

la scaunul de ministru al educației din țara noastră.

Ca să se realizeze acest lucru atât de simplu și atât de logic, nu trebuie decât ca fiecare ministru să nu vină cu proiectul său, ci să continue munca lăsată de antecesor în toate părțile bune, corectând ceea ce vremea arată că trebuie să fie îndreptat.

NICU CĂPRIOARĂ

MĂRTURIA COPILOR.

Este cunoscută vechea maximă *ex ore puerorum veritas*¹⁾, în care s'a crezut atâta vreme și în care unii mai cred și astăzi. S'a observat însă că această pretinsă inocență a copiilor nu este decât un mit (sau aproape). Cine știe câte persoane nevinovate n'au fost condamnate la moarte de această pretinsă inocență a copiilor! Renan afirmă că cea mai mare eroare juridică este să se creadă în mărturia copiilor. Cercetările științifice asupra mărturiei copiilor au dovedit că această afirmație conține foarte mult adevăr.

Cine-i familiarizat cât de puțin cu psihologia copilului, știe că atitudinea lui față de realitate diferă de aceea a omului adult. În psihicul copilului ficțiunea și realitatea se găsesc foarte strâns legate, iar gândirea sa este mai mult antropomorfică decât cauzală. Pe lângă aceasta, noțiunile copilului sunt, până la o anumită vârstă, foarte vagi și neconturate. Astfel fiind lucrurile noi nu ne putem aștepta ca mărturia copilului să fie tot așa de degajată de elementele personale ca și mărturia omului adult. Chiar noțiunea de adevăr copilul o dobândește târziu și în mod treptat. În astfel de condiții este absurd să se ceară unui copil o mărturie adevărată. El este incapabil să spună adevărul pentru că este in-

capabil să-l discearnă. Din acest motiv nu pot fi considerate ca minciuni în sensul propriu al cuvântului, minciunile infantile, care sunt cunoscute sub denumirea de minciuni „ludice”. Numai după o anumită etate (aproximativ după 8 ani) minciunile copilului încep să ia caracterul minciunilor pe care le întâlnim la omul matur.

O altă caracteristică a copilului este sugestibilitatea sa. O vorbă care a găsit ecou în psihicul copilului devine ușor realitate, întâmplările altuia devin, dacă l-au interesat, întâmplările sale, iar o întrebare ca aceasta: așa e că?... va aduce foarte ușor după sine răspunsul „da” din partea copilului, chiar dacă lucrurile stau cu totul altfel. Trannoy relatează următorul caz observat cu Dupré: O institutoare laică, însă foarte pioasă, dintr'o mică comună din Franța, a venit la Procurorul Republicii să-i declare că întru cât a observat la mai multe din elevele sale deprinderi vițioase, le-a chestionat cu severitate și ele i-au spus că preotul din acea parohie a comis asupra lor atentate la pudoare. Medicul însărcinat cu examinarea elevelor, a observat însă că ele avuseseră relații sexuale cu mult înainte, în timp ce atentatul afirmat de ele era cu mult mai recent. În timp ce le exa-

¹⁾ Adevărul iese din gura copiilor.

mina el a interogat cu multă abilitate pe una din ele și a sfârșit prin a afla adevărul: vinovatul nu era preotul, ci un băiat din sat. Iată cum au ajuns elevele să acuze preotul în locul acestui tânăr. Când institutoarea a întrebat pe una din ele, pentru a afla cine fusese inițiatorul său, ea s'a exprimat sub această formă constrângătoare: „E....? E.... Cine e” Uluită, fata a răspuns: E... e... e domnului...” „Care domn? a întrebat învățătoarea. Aici nu sunt decât două persoane care sunt numite domn, domnul primar și domnul părinte”. Copila obosită și plictisită a răspuns bolborosind: „E domnul părinte”, crezând că acestuia nu i se poate face nimic. Apoi ea n'a mai voit să retraceze cele spuse, iar colegele sale au făcut la fel imitându-o. Iată unde pot duce întrebările sugestive, ajutate de frică și grefate pe un teren de perversiune favorabil.

Un alt caz de sugestie colectivă este următorul, povestit de o institutoare din Breslau: Intr'o dimineață cețoasă de Decembrie sosind la școală la ora 8 și 5 minute în loc de 8 fără 5, cum avea obiceiul, găsește toată clasa (elevi între 7 și 9 ani) pregătite de plecare. Institutoarea observă mirată privirea speriată a elevelor. Întrebat, spun că voiau să plece acasă fiindu-le frică de un om mic negru, care este ascuns după sobă. Învățătoarea caută să le liniștească; fetele se așează în bănci, fiecare la locul ei. Când li s'a spus să se ridice acelea care au văzut omul negru despre care au amintit, întreaga clasa s'a ridicat. Râzând, învățătoarea le-a dus pe fiecare la sobă să le arate că nu e nimeni ascuns acolo. După ce fetele s'au mai liniștit, învățătoarea a aflat adevărul: una din fete, ca să le sperie pe celelalte, a strigat că un om negru s'a ascuns după sobă; atâta a fost dectul pentru

ca în curând să se convingă toate că l-au văzut.

Să trecem acum la cercetările științifice. Stern ocupându-se de raportul dintre mărturie și etate, găsește că întinderea mărturiei (adecă bogăția informațiilor) crește cu etatea, la 18 ani fiind de două ori mai mare decât la 7 ani. Fidelitatea mărturiei (adecă procentul declarațiilor juste) Crește deasemenea cu etatea, însă într'c, măsură cu mult mai mică, fiind la 18 ani numai cu 20% mare decât la 7 ani. Pe lângă aceasta creșterea fidelității nu este continuă, în epoca pubertății fiind mai redusă decât la etățile învecinate. R. Heind ocupându-se și el de această chestiune găsește că s'ar putea stabili trei faze în evoluția fidelității mărturiei: fidelitatea descrie întâi o curbă ascendentă, urmează apoi o încetenire sau chiar o oprire în epoca pubertății, după aceea curba devine din nou ascendentă.

Din cercetările făcute de mine rezultă aproximativ același lucru. Pentru a înțelege mai bine rezultatele pe care le vom da, amintim că depoziția unui martor poate lua două forme. Când martorul este lăsat liber să povestească tot ceea ce-și amintește, zicem că depoziția sa este sub formă de povestire; când martorului i se adresează diferite întrebări la care trebuie să răspundă, spunem că depoziția sa este pe bază de interogatoriu. Iată acum rezultatele: la adulți procentul răspunsurilor juste este de 90.41 pentru depozițiile sub formă de povestire și de 84.33 în depozițiile pe bază de interogatoriu; iar la copiii de 8 și 9 ani avem 82.97 pentru depozițiile sub formă de povestire și 65.53 pentru depozițiile pe bază de interogatoriu. Aceasta însemnează că atunci când copiii sunt supuși la interogatoriu fac cu mult mai multe erori, față de adulți, decât atunci când sunt lăsați liberi

să spună nestânjeniți ceea ce-și amintesc că au văzut și auzit. Sugestia este deasemenea cu mult mai mare la copii decât la adulți, și îndeosebi este mare la etățile de 12 și 13 ani, care marchează începutul pubertății; la aceste etăți sugestia este mai mare chiar decât la 8 ani.

Se pune acum în mod natural următoarea întrebare de ordin practic: pot fi admiși sau nu copiii ca martori în fața tribunalelor? În legătură cu această problemă s'au făcut diferite propuneri. Așa de ex. unii autori propun o prohibiție radicală, în sensul că sub o anumită vârstă (3—4 ani pentru Stern, 7 ani pentru Schneikert) copiii să nu fie admiși ca martori în fața tribunalelor. Schneikert admite totuși ca copiii să poată da unele indicații pentru a ajuta stabilirea unei dovezi, cu condiția însă ca judecata să nu se bazeze numai pe aceste indicații. Alți autori, printre care Stern, cer ca o condamnare să nu se poată pronunța nici odată numai pe baza unei mărturii de copil. S'a mai cerut deasemenea să se limiteze numărul interogatoriilor și mai ales ca interogatoriul să nu fie lăsat pe mâna funcționarilor subalterni de poliție, ci să fie încredințat unui judecător specializat în acest domeniu sau unui psiholog calificat, care va putea face un raport asupra credibilității tânărului martor. În anumite cazuri este necesar să se facă apel la un medic expert sau la un psiholog, care să examineze starea mentală a copilului, memoria sa, gradul de sugestibilitate, condițiile în care a făcut depoziția etc. Lipmann,

Schneikert ș. a., care fac această propunere, mai cer ca psihologul expert să asiste judecătorul la interogatoriu, care este de preferat să se facă chiar la domiciliul copilului, în procesele importante. În sfârșit s'a mai propus — de către Lipmann, Stern ș. a. — ca în procesul verbal să fie trecut nu numai răspunsul care a fost dat ci și întrebarea care a fost pusă și să se evite complet întrebări sugestive. Prin înscrierea întrebărilor în procesul verbal, s'ar putea controla dacă nu cumva felul în care a fost pusă întrebarea, a putut să falsifice depoziția subiectului.

Toate aceste propuneri sunt strâns legate între ele și se completează reciproc; de aceea trebuie să se țină seama, pe cât posibil, de toate aceste deziderate, la care am mai putea adăuga următoarele: oridecâteori este necesară depoziția unui copil, să se facă întâi apel la declarațiile spontane ale copilului, la depoziția sub formă de povestire, care nu este așa de bogată în erori, și numai după aceea să se treacă, dacă este nevoie, la interogatoriu. Acest procedeu trebuie urmat dealtfel și când este vorba de martori adulți.

Mai amintim, înainte de a încheia, că în străinătate, în deosebi în Germania și Belgia, se face deseori apel la psihologi când, într'un proces de oarecare importanță, sunt implicați și copii. Psihologul expert se dovedește din ce în ce mai mult, cel puțin tot atât de important, în chestiunile penale, ca și medicul și chimistul expert.

Dr. ALEXANDRU ROȘCA
asistent universitar

I.

NATURA ȘI STRUCTURA CARACTERULUI

Cunoașterea naturii umane constituie o preocupare permanentă a spiritului omenesc. Subiect cunosător și obiect de cunoscut în același timp, omul și-a făcut despre sine și destinele sale o concepție variabilă în timp și spațiu, după ideile dominante ale vremii și după nivelul general al științelor.

Este însă rar cazul și aproape cu neputință de găsit, când o concepție să fie unitară și generală pentru o epocă dată. De obicei se pot distinge trei rezervoare deosebite care acumulează în ele conștiința: de o parte, înțelepciunea și sensul comun popular isvorit din contactul primitiv și direct cu realitatea așa cum ea apare naivității umane, de alta cugetarea filosofică și creația artistică — ce încearcă să realizeze esențele și să reveleze adevărurile în forme simbolice — și în sfârșit, știința propriu zisă, zidită la origină pe sensul comun popular, apoi pe temeiuri și metode proprii.

E firesc așadar ca în fiecare epocă să întâlnim — mai ales când e vorba de natura umană — adevăruri pretinse și de înțelepciunea populară și de speculație sau literatură ca și de științe, care se ocupă de diversele aspecte ale realității.

Pentru cercetarea adevărurilor referitoare la caracter vom părăsi tărâmul popular, filosofic sau artistic, țărâmurându-ne numai la datele științei.

Trebue notat însă că datorită progresului considerabil al științelor vieții, începând cu a doua jumătate a veacului trecut, problemele mari în legătură cu viața practică a omului au încetat de a mai fi desbătute numai de simțul popular sau de cugetarea filosofică ori de creația artistică, devenind probleme centrale ale Psihologiei. Această mare schimbare de perspectivă se datorește în deosebi vitalismului și biologismului științific, care aprofundând manifestările vieții, a reușit să-i descopere resorturile tendenționale adânci ce-i determină și dirijează cursul.

Și ceace e mai caracteristic, în domeniul studiului referitor la caracter, linia inițiată de Teophrastus — trecând prin La Rochefoucauld, La Bruyère, Vauvenargues, etc. — și cea începută de cercetările fiziologice ale lui Hippokrates și Galenus ce se întinde până la contemporanul Berman ca și cea determinată de achizițiile științifice actuale, se întretae, pentru a sublinia semnificația crucială a manifestărilor de caracter în ansamblul psihismului. Din aceste izvoare deosebite derivă multiplicitatea și diversitatea aparentă a concepțiilor referitoare la caracter, pe care le întâlnim înăuntrul directivelor prezente din Psihologie.

După McDougall nu se poate vorbi de o concordanță în domeniul studiilor despre caracter, personalitate, etc., pentru că n'avem o terminologie unitară; nu putem de asemenea aduce o astfel de terminologie fiindcă cercetătorii se depărtează foarte mult unii de alții în concepțiile lor⁹⁾. O doctrină unitară despre caracter se impune însă cu atât mai mult cu cât cercetările prezente din acest domeniu se îndreaptă către utilizarea experimentului.

Din acest motiv, expunerea teoriilor mai de seamă despre caracter ne va sluji în încercarea ce vom face-o în vederea elaborării unei concepții unitare care va putea servi ca bază pentru cercetarea experimentală.

⁹⁾ W. McDougall: Ueber die Bedeutung der Worte „Charakter“ und „Persönlichkeit“. *Charakter*. H. 3. 1932 p. 119.

Dacă privim marea diversitate de opinii referitoare la caracter sub unghiul generalității, o putem grupa în trei clase distincte :

1. Un prim punct de vedere este reprezentat de cercetătorii care concep caracterul ca sinonim cu individualitatea sau cu personalitatea. Această concepție se întâlnește la majoritatea psihologilor francezi, la o bună parte din cei germani (din curentul caracterologic) și în parte la unii americani. De pildă, G. Poyer scrie : „Termenul de caracter are în ochii noștri sensul de *individualitate psihică*“¹⁰⁾. Iar Pauhlan susține : „Caracterul unei persoane este ceea ce o caracterizează, ceea ce o face să fie ea și nu alta. Caracter, personalitate, individualitate, desemnează aproape același lucru“¹¹⁾. În același sens Th. Ribot, vorbind despre psihologia sintetică, crede că datorită acesteia este de a stabili „trăsăturile esențiale ale unei veritabile individualități, ale unui adevărat caracter“¹²⁾. Această identificare este însă de natură să creeze o seamă de confuzii inadmisibile care îngreunează lămurirea conceptului de caracter. Individualitatea *are*, dar nu e caracter; individualitatea nu *este* ci poate *dobândi* un caracter. În vreme ce caracterul reprezintă organizarea și integrarea unor anumiți factori componenți ai individualității, aceasta din urmă cuprinde totalul manifestărilor psihice naturale. Pe scurt, caracterul este numai un factor al individualității, sau, mai bine, se desvătă din anumiți factori ai acesteia.

2. Al doilea fel de a concepe caracterul se întâlnește la cercetătorii care confundă caracterul cu *caracteristicul*¹³⁾, particularul, distinctivul individual, deci cu acele trăsături psihice care diferențiază într'un fel sau altul pe indivizi, — de orice natură ar fi aceste trăsături (fiziologice, cognitive, emotive sau conative). Admiterea unui asemenea punct de vedere întâmpină reale dificultăți deoarece o mulțime de moduri de comportare, rămân, cu tot caracteristicul lor, fără semnificație profundă pentru ființa psihică. Idiosincraziile și ticurile de ex., constituie particularități specifice pentru cei ce le au, însă ele nu se pot îngloba în configurația caracterului. „După această vedere, scrie McDougall¹⁴⁾, chioreala de pe planul fizic sau diferența de culoare între cei doi ochi ai omului constituie o trăsătură a personalității sale, în vreme ce posesia celor doi ochi nu“.

3. A treia grupă de psihologi consideră caracterul ca o organizare și integrare a factorului emotiv și conativ (voluntar) al individualității. Fără îndoială că datorită unității indestructibile a vieții psihice, nu poate fi vorba de realități distincte ci numai de îndreptarea privirii cercetătorului spre un anumit aspect al psihismului, în vreme ce restul este lăsat — prin abstracție — pe al doilea plan. Din această cauză schematismul conceptelor noastre din limbajul psihologic nu are un corespondent material, obiectiv.

Anticipând o precizare ulterioară, spunem că manifestările de caracter derivă din configurarea — predominantă în viața psihică — a proceselor de natură emotivă și conativă din individualitatea care în contact cu valorile culturale ale ambianței năzuește spre realizarea personalității. Caracterul

10) G. Poyer : La Psychologie des Caractères, în G. Dumas : Traité de Psychologie T. II. Paris. Alcan. 1924, p. 578.

11) Fr. Pauhlan : Les Caractères. Paris. Alcan. 1894. p. 1.

12) Th. Ribot : La Psychologie des Sentiments. Paris. Alcan. 1925. (Ed. 12).

13) Cf. A. A. Roback : Personality. Sci-art. Publ. Cambridge. 1931.

14) W. McDougall : The Energies of Men, p. 368.

este „filiera“ umană prin care trece individualitatea naturală spre dobândirea și trăirea valorilor culturale.

În cele ce urmează ne vom ocupa numai de teoriile care se pot îngloba în cea din urmă grupă.

1. Teoria trăsăturilor (virtuților).

Această teorie e poate cea mai veche, mai populară și mai extinsă teorie despre natura și structura caracterului. Ea trebuie însă dela început supusă unui examen critic, dacă nu chiar eliminată. În limitele acestei teorii o individualitate posedă un caracter numai dacă se comportă în diversele sale acțiuni potrivit idealelor înfățișate de virtuți. Omul de caracter este omul virtuos. Cu cât idealul de manifestare al individului cuprinde mai multe virtuți, cu atât caracterul său este mai superior și mai bogat.

Atâta vreme însă cât aceste virtuți se consideră î₁ afară de trăirea subiectivă individuală și de situațiile mediului extern de viață, apare cu necesitate următoarea problemă: Dacă virtuțile (de ex. curajul, onestitatea, răbdarea, generozitatea, loialitatea, mila, etc.), sunt elementele constitutive ale caracterului, cine le dă semnificația etică și umană și care este modul lor de integrare în viața psihică? După o observare mai atentă a faptelor, ne dăm ușor seama că virtuți ca persistența, răbdare, etc., se pot întâlni atât la cetățeanul integru cât și la răufăcătorul de profesie. Haiducii noștri „jefuiau“ pe cei bogați pentru a împărți apoi ajutoare celor săraci... Sunt crime care se execută numai datorită unui curaj și a unei răbdări neobișnuite. Astfel că nu virtutea în sine creiază caracterul ci mobilurile interioare, scopurile generale și particulare care se găsesc la temelia activității individuale. *Mobilul interior* și scopul activității este așadar criteriul manifestărilor de caracter. Trăsăturile virtuozității sau virtuțile sunt numai unelte în serviciul mobilurilor pentru atingerea unor scopuri. Fără această precizare esențială, scrie Ha tshorne¹⁵⁾, suntem înclinați să acceptăm anumite afirmații sălbatece, ca cea care susține că războiul este bun pentru că cultivă curajul — virtutea virtuților — și sacrificiul propriei persoane.

Trăsăturile reprezintă numai abstracțiuni ale comportărilor, *motivarea* și semnificația acestor trăsături fiind determinată de structura mobilurilor interioare și de ansamblul scopurilor.

Din această teorie rămâne deschisă chestiunea organizării trăsăturilor într-o configurație psihică unitară și viabilă, întrucât ea ne lasă impresia că structura caracterului este o simplă colecție de virtuți mai mult sau mai puțin independente.

Neajunsul cel mai mare însă al teoriei trăsăturilor o constituie faptul că ea implică o concepție *statică* și intelectualistă despre viața psihică. Virtuțile se consideră drept entități universale, absolute, în funcție de care se fașonează activitatea indivizilor. De altă parte nu există decât două posibilități, fără nuanțe graduale: sau ești sau nu ești virtuos. Se uită, prin urmare, că viața individualității evoluează, se transformă neconținut — în totalitate și în părți, — atinge anumite echilibruri și planuri spirituale care se modifică și ele neîncetat. Odată cu această evoluție se modifică nu numai direcția tendințelor ci și concepția generală de viață în care se cuprind și

¹⁵⁾ H. Hartshorne: Character in human Relations. p. 132.

virtuțile. Caracterul nu poate fi o colecție statică de trăsături sau o structură de obișnuințe, ci e ceva mult mai viabil și mai complex organizat.

2. Teoria factorilor.

Această concepție pătrunde mai adânc în explicarea condiționărilor dela baza activității caracterului, încercând să-i determine factorii componenți ce-l delimitează de restul psihismului.

În acest loc se poate aminti în primul rând *E. Webb*¹⁶⁾. Acest autor a întreprins asupra caracterului o seamă de cercetări experimentale care au fost interpretate în conformitate cu principiile școlii spearmaniene. E știut că Spearman ocupându-se de aspectul de cunoaștere al vieții psihice găsisse că toate reacțiunile cognitive sunt în dependență de doi factori: unul *general* (*g*) identificat cu ceea ce se numește de obicei *inteligentă* și al *special* (*s*) conexas de energia nervoasă periferică (sensorială) și în legătură directă cu specificitatea situațiilor din mediu. Studiul lui Webb încearcă să stabilească factorii componenți ai structurii caracterului. Principial Webb pleacă dela considerația că inteligența și caracterul sunt într'o oarecare măsură independente, cea dintâi cuprinzând calitățile care se referă la aptitudinile din performanțele mintale cognitive, în vreme ce sub termenul de caracter se cuprind calitățile emoționale, voliționale și sociale. Caracterul, scrie Webb¹⁷⁾, este „suma tuturor calităților personale care nu sunt în mod distinct intelectuale“.

După ce Webb a căutat să stabilească în cercetări preliminare legătura (corelația) dintre manifestările de *caracter* și *structura fizică* — negăsind decât corelații mici care nu-l îndreptățesc la nici o concluzie în această privință — ajunge, în urma elaborării datelor experimentale, la următoarea ipoteză: „Există un al doilea factor de înținsă generalitate; acest factor este proeminent pe latura de „caracter“ a activității mintale (care se distinge de latura pur intelectuală)“¹⁸⁾. Datele experimentale i-au indicat lui Webb însă următoarele calități mai importante care fac parte din caracter:

1. Calitățile morale și virtuțile sociale profunde,
2. Persistența motivelor,
3. Instabilitatea emoțiilor și
4. Latura nestatornică a sociabilității.

Natura factorului general dela temelia caracterului trebuie aflată în funcție de aceste trăsături. Acest factor pare a fi, după Webb, *persistența motivelor*, care e strâns legată de calitățile morale și de virtuțile sociale. „Grupa (2) persistența motivelor indică mai puternic factorul nostru general iar persistența se poate aplica de asemenea și scopurilor imorale și antisociale“¹⁹⁾. Derivarea calităților din grupa (1) din persistența motivelor este susținută și de faptul că însușirile din (3) și (4) pot fi privite, într'o anumită măsură, ca aspectele negative ale persistenței. Forța de persistență a motivelor care poate apare în orice timp în conștiință — chiar și atunci când câmpul acesteia este foarte redus — se găsește, fără îndoială, la baza calităților etice²⁰⁾. Trăsăturile etice (cum sunt de ex. încrederea, conștiințiozitatea,

¹⁶⁾ *E. Webb*: Character and Intelligence. *The Brit. Jour. Psych. Mon. S. No. 1. 1915*.

¹⁷⁾ *E. Webb*: Op. cit. p. 2.

¹⁸⁾ *E. Webb*: Op. cit. p. 58.

¹⁹⁾ *E. Webb*: Op. cit. p. 60.

²⁰⁾ *E. Webb*: Ibidem.

bunătatea principiilor, loialitatea, prietenia, etc.) derivă din educația socială. „Lecțiile” vieții sociale se învață în măsura în care *persistă* multă vreme și pot fi reproduse cu ușurință.

Natura factorului general în conduita de caracter este deci strâns conexată de persistența motivelor. Specificat, *persistența motivelor este consistența acțiunii rezultată din voința deliberată*, („Consistency of action resulting from deliberate volition, or will”²¹); acest factor e denumit — prescurtat — prin *w*.

Această teză interesantă are nevoie de confirmări ulterioare. Ea a scos totuși în evidență o idee prețioasă pentru înțelegerea dinamicii caracterului: persistența motivelor de activitate care rezultă din voința deliberatoare. Această idee se va întâlni sub o altă formă și în alte teorii și o exprimăm, pe scurt, astfel: *voința este factorul central și activant al caracterului*.

Determinări mai amănunțite în ceea ce privește factorii caracterului încearcă să facă educătorul german *G. Kerschensteiner*. Acest cercetător analizează numai caracterul moral, căruia îi găsește patru elemente sau factori constitutivi: *tăria voinței, claritatea judecării, subtilitatea (delicatețea) simțirii* („Feinfühligkeit”) și *răscolirea afectivă sau adâncimea „mișcării”* („Gemütsregbarkeit”, „Aufwühlbarkeit”²²). „Tăria de voință reprezintă forța înăscută și claritatea de judecată îi dă o anumită direcție, delicateța de simțire dă varietatea activității caracterului, iar agitabilitatea (răscolirea) îi dă durată acestei activități”²³).

O concepție asemănătoare cu cea pe care ne-o înfățișează *Kerschensteiner* — care a reluat ideile lui *J. Dewey* privitoare la caracter — întâlnim și la *Dr. C. Rădulescu Motru*. Caracterul normal serie D sa, care interesează cultura este cel moral. Factorii caracterului: „Patru însușiri mai principale se pun înainte: tăria voinței, claritatea judecării, delicateța sentimentului și flacăra entuziasmului”²⁴. Mai departe: „Prin tăria voinței nu se înțelege brutalitatea oarbă a instinctului, ci tăria conținută, adică aplicată la momentul când trebuie”. „Prin claritatea judecării caracterul își dă continuitate și prevedere. Delicateța sentimentului întretine iubirea de oameni și depărta-rea de rutină. Flacăra entuziasmului, în sfârșit, răscolește sufletul și dă puterea de sacrificiu. Toate aceste însușiri se rezumă într-una singură: însușirea de a ține întreaga personalitate omenească sub continua tensiune a motivelor de activitate morală”²⁵. Caracterul e apoi, privit din alt punct de vedere ca „o armonizare a funcțiunilor personalității în vederea realizării unui scop conștient”, sau reprezintă „direcțiunea constantă în desfășurarea faptelor sufletești”. Iar în lumina filosofiei științifice a *personalismului energetic* „formarea caracterului apare ca încoronarea operei la care participă întreaga natură. Energia naturii prin ordinea ei de desfășurare se continuă cu energia personalității. Finalitatea naturii stă în transformarea treptată a energiei inconștiente în energia conștientă a personalității”²⁶.

²¹) *E. Webb*: Op cit p. 60 și 76.

²²) Cf. *G. Kerschensteiner*: Charakterbegriff und Charakterbildung. Leipzig, 1923 precum și *I. Fröbes S. I.*: Lehrbuch der experimentellen Psychologie. Vol II. Freiburg, 1922. p 453 sq.

²³) Cit. din *I. I. Gabrea*: Școala Creațoare (Individualitatea—Personalitatea). București, Casa Școalelor. 1927. p. 344.

²⁴) *C. Rădulescu Motru*: Curs de Psihologie. București. Cult. Națională. 1923 p. 290.

²⁵) *C. Rădulescu Motru*: Ibidem.

²⁶) *C. Rădulescu Motru*: Ibidem. Pentru explicarea caracterului a se vedea și *C. Rădulescu Motru*: Puterea sufletească. București. Casa Șc. 1930. Cap. IV.

Între autorii ce se pot inseria în rubrica teoriei factorilor, întâlnim și pe psihologul american A. A. Roback. Caracterul e, în concepția lui Roback, acea parte a individualității care rămâne în urma eliminării însușirilor cognitive, afective și fiziologice, — el privește latura voluntară și *inhibitorie* a comportărilor individuale. Caracterul nu trebuie confundat nici cu inteligența nici cu temperamentul deși între acestea există un raport de reciprocă dependență.

Pentru a-i da o primă notă distinctivă Roback privește caracterul ca elementul de diferențiere dintre om și restul animalelor²⁷⁾. Prin aceasta el se deosebește de autorii care — ca și H. Henning²⁸⁾ — cred că și animalele inferioare omului sunt dotate cu însușiri de caracter.

S'ar părea astfel că ne găsim în fața unei concepții fundamentată nu pe Psihologie ci pe Etică. Omul de caracter, scrie însă Roback, nu e omul ce se conformează aparent principiilor etice, convențiilor sau legilor ci cel ce posedă tăria de a-și *inhiba* (înfrâna) tendințele instinctive. Accentul e pe înfrânare, nu pe tendință. În afară de aceasta, în accepția obișnuită, caracterul are două dimensiuni, e bimodal, adică există două grupe distincte de caractere fără puncte de trecere: bune — rele sau slabe — puternice. Acest fel de a vedea rezidă însă pe o eroare evidentă: pe confuzia dintre caracter și moralitate de o parte și dintre caracter și voința propriu zisă, de alta. Caracterele mari nu se mărginesc la primirea servilă a principiilor etice existente, acțiunea lor nu se desfășoară în tipare comune și prestabilite ci ele încearcă să rupă cătușele habituale și să se ridice din ce în ce mai mult spre formele superioare care să îmbrățișeze umanitatea și să ajungă la normele kantiene de conduită.

Caracterul ca și inteligența, are o direcție liniară, continuă. După cum indivizii se inseriază din punct de vedere intelectual pe o linie de distribuție neîntreruptă, cu diferențe graduale, dela inteligența inferioară la cea mai superioară, tot așa și în cazul caracterului avem de a face cu o inseriere dela lipsa completă de *inhibiție* la înfrânarea cea mai înaltă, determinată de principiile etico-logice. Definiția precisă a caracterului, după Roback, e următoarea: „Caracterul e o dispoziție psihofizică continuă de a *inhiba* (înfrâna) impulsurile instinctive în conformitate cu un principiu regulator“²⁹⁾. Impulsurile native sau tendințele instinctive formează temelia pe care se zidește caracterul prin inhibiția acestor impulsuri potrivit unor principii regulate.

Deoarece tendințele instinctive cuprind și afectiv și conativ și întrucât *inhibiția* este mai mult de natură conativă, iar suportul acesteia e în deliberea cognitivă, caracterul — deși e în funcție în primul rând de *factorul inhibitiv* — formează sinteza acestora; latura afectivă dând condiția (tendințele) cea conativă conținutul (inhibiția) iar cea cognitivă colorând semnificația conținutului prin principiile regulate.

Multora li se va părea poate fragilă fundamentarea caracterului pe tendințele native, date fiind controversale referitoare la natura și numărul lor. Acest fapt nu constituie însă decât o piedecă aparentă pentru că, scrie Roback, e de ajuns ca studiul caracterului să se bazeze pe instinctele cele mai cu-

²⁷⁾ A. A. Roback: The Psychology of Character. London, Kegan, 1927. p. 158, 449.

²⁸⁾ H. Henning: Ziele und Möglichkeiten der experimentellen Charakterforschung. Jahrb. der Charakt. 1929, VI, p. 213 sq.

²⁹⁾ A. A. Roback: The Psychology of Character și A. A. Roback: Character and Inhibition, în Morton Prince: Problems of Personality. N. York, Harcourt. 1925. p. 79 sq.

noscute și mai palpabile cum sunt instinctul de conservare, de achiziție, al amorului propriu, sexual, etc. — așa după cum chimia de pildă, lucrează cu elementele materiei fără a le fi descoperit încă pe toate.

Tendențele instinctive nu sunt deopotrivă de puternice și datorită acestui fapt forța inhibitivă variază potrivit cu intensitatea acestor tendințe. Instinctul de conservare e mai puternic decât cel al achiziției; din această cauză, inhibiția primei tendințe este mai simptomatică pentru caracter decât inhibiția celei din urmă.

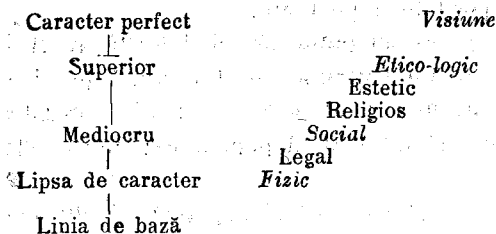
Inhibiția nu trebuie înțeleasă ca o forță ascunsă și negativă și nu are nimic patologic într'nsa. Ea e din punct de vedere fiziologic în legătura cu o seamă de proprietăți ale organizării nervoase. În acest punct Roback reia ideea lui Mathes care susține că manifestările de caracter rezultă din inhibiția și raportul dintre creierul mare și intermediar. Din punct de vedere strict psihologic inhibiția tendințelor în funcție de principiile regulative se întemeiază pe *sentimente*, pe complexe emotive care își iau hrana din mediul extern, social. Prin aceasta Roback se apropie dar se și depărtează de concepția lui McDougall, — pe care vom expune-o în cele ce urmează. Se apropie datorită faptului că și McDougall lasă sentimentului un loc hotărâtor în determinarea organizării caracterului, însă se depărtează prin faptul că privește sentimentele prin prisma universalității principiilor dela baza lor, principii care sunt mai mult de natură logică și cognitivă decât afectivă. Cu aceasta atingem nota esențială care deosebește, după Roback, principiul regulator de tendințele instinctive: în vreme ce tendințele *particularizează*, principiile regulative (standardul și „sancțiunile“ comportării) *universalizează* în sensul că având individul ca punct de plecare, încearcă să generalizeze acțiunile acestuia îndreptându-le spre considerarea întregii umanități.

Odată fixat factorul fundamental care determină caracterul — *inhibiția* — ajungem la miezul concepției lui Roback și la una din contribuțiile sale cele mai de seamă: tentativa de a indica posibilitatea de schițare a „hărții“ caracterului. Pentru a elabora schița sau „harta“ caracterului se așează pe abscisă tendințele instinctive suficient de diferențiate prin obiectivul lor, iar pe ordonată principiile de *motivare* ale comportării sau principiile regulative. Ținând seamă de aceste principii regulative și mai ales de natura principiului care determină inhibiția constantă a tendințelor instinctive ale unei persoane date, putem stabili gradul și rangul acestei persoane în ierarhia caracterului.

(Tabloul se află pe pagina următoare).

Pentru a înțelege mai bine acest fapt îl redăm schematic mai jos :

Principiul regulativ

Instincte	Conserv. individuală	Căutarea hranei	Achiziție	De luptă	Sexual	Amorul propriu	etc.
Diferențierile specifice ale instinctelor după obiect	Viața Sănătatea Dreptatea Libertatea Paceă interioară	Necesități Lux	Bani Obiecte, antichități, etc. Informații Fizică	Supărăciune Luptă mintală-intelect. Etero-sexual	Homosexual Direct (carnal) Derivat (fetişism)	Vanitatea (socială, pers) Neplăcere (repulsie fizică) Căutarea gloriei intelect. Căutarea faimei	etc.

Având această schemă în față putem elabora curba caracterului unei persoane date. În ce chip? Prin fixarea unui punct deasupra coloanei fiecărui instinct (cu obiectivările respective) și la nivelul principiului regulator sau sancțiunii în virtutea căreia se desfășoară comportarea individuală în cazul acelei tendințe instinctive. De ex., o persoană la tendința individuală sub aspectul ei de libertate se comportă după norme sociale, la tendința achiziției culege informații din motive religioase, iar la amorul propriu caută faima din motive logice. Punctele corespunzătoare nivelului regulator al tuturor tendințelor — care reprezintă reacțiunile inhibitive față de diversele tendințe instinctive — se unesc, obținând astfel curba caracterului într'un caz dat. Lipsa de inhibiție a unui impuls instinctiv se notează cu un punct în dreptul liniei de bază ce corespunde cu lipsa de caracter. În acest fel se notează și comportările înfrânate prin constrângere fizică. Trebuie de notat, scrie Roback, că același individ poate fi condus de sancțiuni diverse în cazul diferitelor tendințe instinctive.

Inhibiția deși e factorul esențial al caracterului în concepția lui Roback, nu este totuși suficient de lămurită. Căci a inhiba o tendință în funcție de un principiu regulator nu însemnează o anihilare a acestei tendințe ci poate mai curând o canalizare a impulsului nativ în direcția realizării valorilor concretizate de principiile regulatorie. Așa cum se prezintă această concepție — mult influențată de vederile lui McDougall asupra caracterului — ne lasă impresia că tendințele instinctive ar fi un fel de forțe oarbe și imutabile în natura lor, în timp ce, în realitate, ele reprezintă numai potențialități înăscute cu o notă de pronunțată generalitate și care se specializează, se leagă de anumite situații exterioare prin experiența personală.

Roback relevă însă ca și Webb că desfășurarea comportărilor pe baza inhibiției și în limitele principiilor regulative se face prin *consistența* impulsului de acțiune. Consistența sau consecvența consistă în utilizarea unui standard-metru de acțiune atât pentru sine cât și pentru alții, sau exprimând același lucru în alți termeni, a înfrâna tendințele instinctive în funcție de principiul consistenței înseamnă a privi propria comportare prin prisma unui spectator imparțial.

Dacă privim scara principiilor regulative observăm că ea cuprinde o gradatie dela sancțiunea fizică (neimportantă pentru caracter) la „rațiunile” superioare etico-logice sau vizionare:

Din cauza multiplicității tendințelor și a principiilor regulative — care îndeamnă în mod treptat la acțiuni universale, nedeterminate de dispoziția psihică subiectivă — conflictul în viața interioară este inevitabil. Poate că nici nu există caracter acolo unde nu există conflict. Caracterul se definește, se precizează prin *deliberarea* următoare conflictului și premergătoare inhibiției. Deliberarea este însă un act intelectual prin excelență. Din acest motiv treptele superioare ale caracterului nu pot fi atinse decât de către cei ce posedă un nivel superior de inteligență. Viziunea, deliberarea, acceptarea și asimilarea principiilor etico-logice ca norme de conduită se realizează numai în individualitățile cu o gândire superioară. După cum, scrie Roback, Webb găsisse un factor de caracter (persistența motivelor) în performanțele cognitive, tot așa există un factor intelectual în caracter.

Principiile regulative din concepția lui Roback trebuiesc înțelese ca sancțiunile puse de individ propriilor sale comportări. În deliberare apar motivele instinctive și specifice individuale de acțiune ca și *conștiința urmării* acesteia. Această conștiință a urmării este conexată de principiile regulative derivate din viața colectivă, unde reprezintă valori-standarde de conduită. Dela sancțiunea fizică la auto-sancțiunea întemeiată pe un principiu logic-etic, avem cea mai variată gamă de comportări în care minciuna, ipocrizia — și întreaga serie de însușiri negative — au un loc mai mare sau mai mic.

Inhibiția unei singure tendințe instinctive nu este simptomatică pentru existența caracterului. Inhibiția hotăritoare este cea care se execută într-un grad oarecare asupra tuturor tendințelor instinctive. Dacă, prin absurd, un om ar ajunge în domeniul tendinței de conservare individuală la comportarea în funcție de normele etico-logice în timp ce restul tendințelor au rămas pe linia de bază sau pe treapta sancțiunilor fizice, el nu posedă fără îndoială un caracter, fiind lipsit de consistență.

În totalitatea ei concepția lui Roback se prezintă ca o *morfologie* psihologică importantă despre caracter. Ea subliniază nota de uman și spiritual care participă treptat la organizarea psihică dela baza manifestărilor de caracter ale individualității și relevă faptul că ceea ce este propriu omului de caracter trebuie fundat pe acele principii regulatoare care constituie esența umană a culturii și ridică barierele strămtii subiectivității individuale.

Dr. Dimitrie Todoranu.

(Va urma).

PSIHANALIZA LUI FREUD

Profesorul C. Narly, a publicat de curând o foarte importantă lucrare intitulată: „Patru mari educatori”¹⁾.

Autorul termină, cu drept cuvânt, capitolul referitor la *Psihanaliză* astfel:

„*Psihanaliza* punându-ne la îndemână mijlocul de a transforma în mod conștient²⁾ și metodic, energia celor mai puternice instincte în manifestări de valoare morală eternă, înseamnă pentru educație un mare pas înainte”³⁾.

Psihanaliza este baza unei noi și profunde științe psihologice, care devine indispensabilă pentru a înțelege și normalul. Studiul psihanalizei a fost mai ușor înțeles de Anglosaxoni, pentru că la ei predomină realismul spiritului și curajul față de fapte⁴⁾.

Cum psihanaliza mă pasionează, dar mai presus de toate mă interesează mijloacele de educație a tineretului, invitat fiind și de conducătorii revistei „*Satul și Școala*”, care pun la îndemâna dascălilor, lămuriri cât mai bune referitoare la progresul pedagogiei, m'am hotărât a publica această lucrare. În bibliografia adecuată articolului nostru se vor vedea izvoarele consultate. Munca a fost destul de grea, căci însăși problema psihanalizei e profundă.

* * *

Definiția psihanalizei. Generalități. Concepția lui Freud. Istoric.

*Psihanaliza*⁵⁾ este o metodă de cercetare psihologică, dar și una de tratament a turburărilor psihice,

metodă care se caracterizează prin *analiza amănunțită a tendințelor afective* și a efectelor lor consecutive, tendințe care în majoritatea cazurilor derivă din *instinctul sexual*⁶⁾.

Autorul acestei metode, a acestei doctrine psihologice care a sguđuit temelgia psihologiei contemporane și care a deschis ochii acelora care sunt ferii de idei preconceptuate sau de superficialitate, relativ la personalitatea umană, este profesorul medic Dr. Sigmund Freud, de la Viena. Din cauza aceasta se mai zice psihanaliza lui Freud; concepția freudistă, *freudism*.

Profesorul Sigmund Freud s'a născut în 1856, la Freiberg, în Moravia (Cehoslovacia), din părinți evrei.

De mic a arătat o dorință foarte mare de a studia, de a cunoaște tainele Naturii. Frumoasa „*Incercare asupra Naturei*” a lui Goethe, l-a decis să studieze medicina.

Studiul medicinei l-a început în 1873 și l-a terminat în 1881, iar după 4 ani e primit docent de neuropatologie.

În toamna anului 1885 pleacă la Paris, unde e primit ca elev al lui *Charcot*⁷⁾.

Intorcându-se de la Paris, a trecut pe la Berlin, unde a studiat bolile copiilor și în 1886, se stabilește la Viena, ca specialist în boli nervoase.

Multă vreme Freud s'a servit în practica sa medicală de *hipnoză*⁸⁾.

⁶⁾ Vezi și: *Régis* și *Hesnard*. La psychanalyse des névroses et de psychoses, Paris, 1929.

⁷⁾ Jean Martin *Charcot*, medic francez (1825—1893), savant recunoscut pentru strălucitele sale lucrări asupra bolilor nervoase, dar mai ales asupra *Isteriei*. A fost membru al Acad. de Științe din Paris (1883). Savantul nostru profesor Dr. *Marinescu*, a fost elevul său.

⁸⁾ Cuvânt derivat de la grecescul *hypnos* = somn. Hipnoză = somn provocat prin mijloace artificiale. Vezi *hipnotism*.

¹⁾ Ed. Cult. Rom. Buc 1933.

²⁾ Sublimările sunt ale noastre.

³⁾ pag. 202. Narly.

⁴⁾ Nota Mariei-Bonaparte în: „Ma vie et la psychanalyse” de S. Freud. Paris 1928.

⁵⁾ Noi credem că trebuie spus: *psihianaliza* (Dr. A. O.)

După o îndelungată și aridă practică Freud începe să-și puie mereu întrebarea: *Cum se face că bolnavii lui au uitat atâtea fapte din viața lor exterioară și interioară?*

De aci începe să se țese teoria lui, despre care ne vom ocupa. Această întrebare l-a împins să studieze profund psihicul uman.

În jurul concepției lui Freud s'au născut extrem de multe lucrări — noi dăm mai jos lista lucrărilor principale ale lui Freud, în ordine cronologică, unele traduse în mai multe limbi, lucrări care trebuie cunoscute și de pedagogi; dar și foarte multe polemici, mai ales din partea celor superficiali.

La noi, în țară, psihanaliza e bine reprezentată prin Dr. G. Retezaru (Cluj), apoi de Căpitanul medic Docent Vlad, a cărui lucrare asupra Psihanalizei lui Eminescu, a dat naștere la polemici coborâte până la invective și de Dr. Popescu Sibiu, a cărui lucrare despre teoria lui Freud, a fost premiată de Academie.

Iată lucrările lui Freud:

1. Știința visurilor (1900). În 1922 a ajuns la a VII-a ed.
2. Visul (1901).
3. Psihopatologia vieții zilnice (1904). În 1924 a ajuns la ediția X-a.
4. Trei încercări asupra teoriei sexuale (1905).
5. Spiritele (= vișul) în raport cu inconștientul (1905).
6. Asupra psihoanalizei. (1910).
7. Totem și Tabu (1913).
8. Introducere în psihanaliză. (1916—1918).
9. Dincolo de principiul plăcerii (1920).
10. Psihologia colectivă și analiza eului. (1921).
11. *Das Ich und das Es.* (în franceză: „Le Moi et le Soi“. În românește nu găsim echivalentul). (1923).
12. *Viața mea și psihanaliza.* — Psihanaliza și medicina. (1928).

13. *Vătorul unei iluzii.* (1927). În această lucrare scrie H. Schmidt în „Philosophisches Wörterbuch“ (Leipzig, 1931), Freud intră în conflict cu religia, deoarece consideră religiile drept iluzii. Ele opresc munca științifică în rezolvarea adevărului universal.

14. *Neplăcutul în cultură.* (1930).

Noțiunea fundamentală a psihanalizei este *inconștientul*. Freud dă un *conținut* inconștientului. „*Acest conținut e format din toate experiențele vieții anterioare, din toate amintirile, din toate consecințele evenimentelor trăite, din sentimentele avute consecutiv sau sincron acestor evenimente, din toate dorințele care nu au găsit satisfacție.* (Freud. Introd. la psihan. pag. 17.)

Tot ce era uitat, adică n'a rămas conștient, era ceva penibil, înfricoșător, dureros sau rușinos față de *pretențiile* personalității.

Psihanalistul trebuie să învingă aceste *pretențiuni*, cu alte cuvinte rezistența individului respectiv.

Toate elementele componente ale subconștientului au o puternică *tendință* generală de a *reapare* în sfera *conștiinței*, dar *conștiința* lucrează asupra lor cu o altă *putere*, tot așa de puternică, pe care Freud o denumește *cenzură*.

Dacă din diferite motive, unele din acele elemente componente ale subconștientului au izbutit să *pătrundă* în sfera *conștientului*, dar au fost *incapabile* de a deveni conștiente, atunci acele *tendințe*, zice Freud, au fost *reprimare*, *refulate*.

Freud în lucrarea sa: „Introducere în psihanaliză (pag. 319) scrie: „*Reprimarea este acel proces patogen care ni se manifestă prin intermediul unei rezistențe*“.

„Cultura este reprimare“, zice Dr. W. Stekel, un discipol mare al lui Freud.

⁹⁾ Refoulement (frant.); Verdraengung (germ.).

Conștiința noastră morală individuală, motivele de morală socială și cele de pură morală, au un deosebit rol în această reprimare.

Ideile, cărora nu li-e permis să pătrundă în sfera conștiinței, sunt îmbrăcate într-o afectivitate apărținătoare unuia dintre cele mai puternice instincte: *instinctul sexual*.

Psihanaliza a introdus aserțiunea că funcția sexuală începe cu viața și că ea se manifestă din copilărie prin fenomene importante.

Funcțiunea sexuală a suferit o evoluție lungă și complicată înainte de a deveni viața sexuală a adultului.

Energia instinctelor sexuale Freud a denumit-o *Libido*.

Acesată concepție freudistă a sexualității, care din lipsă de spațiu nu poate fi, aci, mai pe larg descrisă, atrage pentru unii repulsiune, averșiune.

În timpul primilor ani ai vieții noastre sunt o serie de tendințe, care toate la un loc fac un bogat depozit de rezervă, inconștient, de energie, depozit care va influența, adesea definitiv, viața noastră de mai târziu.

Rățiunea care stă la baza acestor motive de reprimare este *apărarea personalității, asigurarea conservării morale a fiecărui ins în parte, baza celor mai multe interese, interese superioare de ordin spiritual*¹⁰⁾.

Sunt cazuri, destul de frecvente, când diferite tendințe sunt oprite sau întârziate în dezvoltarea lor nu datorită unor reprimări provocate de forțe externe. Acest proces de oprire sau întârziere Freud îl denumește *fixare*.

O educație nelogică — vorbind din punct de vedere psihanalitic — poate mări cantitativ fixarea.

Dacă vom raporta fixarea la un

¹⁰⁾ Vezi Dr. O. Pfister. Metoda psihanalitică (Lipsca, 1924).

alt proces, pe care Freud l-a denumit *regresiune*, atunci importanța fixării apare și mai mare.

Regresiunea duce la o greșită interpretare a prezentului, căci prezentul privit prin prisma trecutului, foarte adesea face ca individul respectiv să fie pus în situația de a trage concluzii eronate.

Printr'un alt proces sau fenomen uman general care domină toate relațiile unei persoane cu cei din juru-i, pe care-l denumește *Freud travestire*, tendințele sau energiile inconștiente servindu-se de o stratagemă pătrund, prin surprindere, în sfera conștiinței.

Cu cât conștiința se opune cu o rezistență mai mare, cu atât și travestirea devine mai conștientă.

Pentru a complecta lexicografia freudistă mai rămâne să explic *complexul*.

Sexualitate, care la copii are caracterul de *bisexualitate*, hotărăște vieța afectivă a copilului. Dacă evoluția ei se face normală — și anume prin *sublimare* (— adică prin *compensare*: sport, desen, pictură etc.) atunci numai e cazul de a apare diferite complexe freudiste.

Complexul „e un grup de amintiri, de reprezentațiuni, de idei, prevăzut cu o foarte însemnată încărcătură afectivă și desfăcut de legăturile care ar fi trebuit să-l lege în mod normal de unitatea mișcării de prefacere psihică”.

Pentru studierea aprofundată a complexelor, e necesară *onirocritia*¹¹⁾. *Visul* este cel mai frecvent mod de travestire. Cum studiul lui este extrem de important, ne vom ocupa mai pe larg de el.

* * *

Visul. Generalități. Definiții. Concepția freudistă.

Găsim în: „Dictionnaire univ. des sciences, des lettres et des Arts” de

¹¹⁾ Tălmăcirea psihanalitică a viselor.

N. Bouillet¹²⁾ foarte interesante date asupra *visului* (vezi cuvintele: *Rêve* și *Songe*). *Visul* (= *Rêve*) e combinație spontană de idei și de imagini, de cele mai multe ori confuze, câteodată continueative, cari se prezintă spiritului în timpul somnului și cari au aparență de realitate.

Visurile sunt efectul unui somn incomplet. Imaginația care rămâne neadormită, evocă în virtutea asociațiilor de idei, o serie de gânduri sau de imagini, cari în favoarea somnului simțurilor capătă o *viuacitate egală aceluia senzațiilor lente* și cari iau câteodată destulă forță pentru a determina acțiunea (= Somnambulism).

Visurile se alipesc adesea *ultimelor* idei cari ne-au preocupat în momentul somnului sau *acelora* cari ne domină, sau sunt efectul senzațiilor, fie datorite impresiunilor de cald, de rece, de atingere, imperfect percepute, fie rezultanta stării stomacului, inimii, plămânilor, creierului (opresiune, coșmar, delir etc.). Ele pot oferi indicațiuni utile filosofului, dar mai ales medicului¹³⁾. În toate timpurile, în visuri vulgul a căutat revelații profetice.

Francezii mai au un termen pentru vis — *Songe*. Din acelaș dicționar menționat mai sus, extragem: *Songe* (vine dela latin. *Somnium*) se distinge de *Rêve* prin faptul că aici ideile sunt bine legate între ele, că au toate aparențele de realitate și că îți le reamintești în întregime la deșteptare. *Rêve* e mai deslănat, mai fugitiv.

Se denumsc *Songes* și nu *Rêves* acele concepțiuni poetice cari joacă un mare rol în epocile și tragediile clasice: Visul lui Agamemnon, (Omer), visul Ataliei (Racine).

În toate timpurile se căuta în „*Songes*“ ceva profetic: visul lui Ia-

cob, al lui Faraon pe care Iosif a reușit să-l interpreteze, al lui Nabucodonosor, pe care l-a tălmăcit Daniel.

Deasemenea al lui Alexandru referitor la Cassandru; al Calpurnei referitor la soțul ei Cesar; al lui Brutus etc., etc.

La Egipteni, Elini, Evrei, era o întreagă artă tălmăcirea viselor. Elinii denumiau această știință *Onirocritia*. (Oniron pe grec. = vis¹⁴⁾).

Mai multe divinități ca: Hercule, Amfiaraus, Serapis dădeau oracole prin vis.

Mitologia consideră visurile copiii somnului și a nopții. Ea distinge vișurile bune de cele false. Primele eșiau din Infern printr'o poartă de ivoriu, iar celelalte printr'o poartă de aramă.

În enciclopedia românească „Minerva“, prof. R. Demetrescu dă foarte interesante date asupra visului.

Vis. (din punct de vedere psihologic).

„Desfășurarea imaginilor în minte, în decursul somnului cu o desordine și lipsă de legătură aparentă. Deși pare că visul nu se referă la nimic real, poate avea ca punct de plecare senzații externe sau interne, amintiri sau dorinți înfrânate în timpul trezirii. Visul nu e totdeauna fantastic sau lipsit de logică. Absurditățile lui se datoresc lacunelor amintirii. Imaginile visului au caracter de halucinație pentru că nu întâmpină puterea reductivă a senzațiilor ca imaginile din starea de trezie“.

Pe Freud l-a preocupat foarte

¹⁴⁾ Un tratat al lui Artemidor asupra tălmăcirii visurilor, intitulat *Oneirokritikon*, a ajuns până în zilele noastre. *Rigaud* a dat o bună ediție în 1603 cu comentarii. *Artemidor* era din Efes. Era supranumit și Daldiamul (mamă sa era din Daldis-Lydia). A trăit pe vremea lui Antoniu Piosul, protectorul creștinilor (138—161 în. Cr.).

¹²⁾ Ed. XIV. Paris, 1884.

¹³⁾ Sublinierile sunt ale noastre.

mult problema visului. Visul a făcut pentru el un obiect de studiu special: „Știința visurilor” (1926). În lucrarea sa autobiografică are un capitol mare și extrem de important referitor la problema freudistă a visului.

Dr. G. Retezeanu (Cluj) — bun cunoscător al psihanalizei, a dat la iveală o lucrare intitulată: „Visele în demența precoce” Cluj, 1928.

Din lucrările lui Freud și a lui Retezeanu extragem datele ce urmează.

Wundt scrie undeva: „Visul ne îngăduie să cunoaștem prin noi înși-ne aproape toate stările pe cari le observăm în aziluri”.

Pentru Schopenhauer: „Visul e o nebunie scurtă și nebunia e un vis lung”.

Platon susține că în „Orion” (= vis) se întâmplă o ruptură a sînergiei dintre conștient și inconștient, iar Aristoteles că visele sunt imagini cari nasc în timpul nopții, provenite din resturile de senzațiuni lăstate în organe din timpul zilei.

Visul pentru Alphonse Daudet și Maeder e o supapă.

Pentru Claparède e un mijloc de apărare al procesului activ care e somnul”.

În general, amintirile întovărășite de afectivitate se numesc „Afecte”. Adunate în inconștient — cândva spre pubertate, intră în atingere cu conștiința, care e eul social, — reprezentantul în individ al societății în care a trăit și trăește, — și de aci naște Conflictul. Visul este un simbol. E „realizarea unei dorinți” (Wunscherfühlung). Visul e o rămășiță a acestei activități.

Freud scrie că: „materialul latent al visului determină conținutul manifest aproape în cele mai mici amănunte; fiecare din aceste amănunte nu derivă dintr-o idee izolată, ci din mai multe idei luate din acest fond și care nu sunt în mod necesar

în relațiune între ele. Ele pot să aparțină celor mai diferite domenii ale ideilor latente. Fiecare amănunt al visului este, vorbind corect, reprezentarea în conținutul visului a unui astfel de grup de idei dispărute”¹⁵).

Disociind imaginile speciale ale visului, interpretăm visul și psihanalizăm.

Visul „înglobează toate materialele sale într-o singură situațiune și produce din nou o grupare logică cu ajutorul unei apropieri în timp și spațiu”^{16a}).

Visul nu are alternativ. Nu are contradicțiuni. Sunt condensate. Unele sunt ipocrite, cu dorinți deghizate transpuse. El se inspiră totdeauna din sentimente personale. Visul ia aspect de dramatizare, adică ideile se transformă în situații.

Visul nu judecă, nu trage concluzii.

Interpretarea visului înseamnă o analiză, adică a înlocui conținutul manifest¹⁶) prin cel latent. Astfel pătrundem în inconștientul individului și găsim „agregatul de idei” de care depind fenomenele patologice.

Rezultatul analizei adus la cunoștința individului îi produce o ușurare și o vindecare, bun înțeles „dacă inteligența-i e încă destul de vie ca să-i lumineze întunecimea și dacă din educațiunea morală i-a rămas cel puțin preceptul că nimeni nu trebuie să se mintă pe sine însuși.

Freud împarte, din punct de vedere psihanalitic, visurile în trei mari categorii.

I. Visele clare, cu aspect rațional și coerent care se pare că sunt împrumutate din viața noastră psihică conștientă. Sunt vise tip infantil — nu ne uimesc.

¹⁵) Citat după Dr. Retezeanu

^{16a}) Tendințe înăbușite.

¹⁶) Conținut latent al visului inteligibil dar necunoscut, care a înșelat cenzura.

„O gândire care era sub forma optativă e înlocuită printr'o imagine actuală“.

Adulții au atari visuri.

In timpul unei expediții polare exploratorii visau mese bogate și tutun“. (Freud) Dar visurile prizonierilor noștri, dar ale celor cari am stat în gazde sau la internat?

II. Visele *clare*, cu aspect rațional și coerent, dar cari *ne uimesc* prin nerecunoașterea în conținutul lor a preocupărilor, ca fiind proprii ale noastre.

III. Visele *absurde și obscure*. Visele lungi sunt de obicei așa. Adulții au atari visuri^{17a)}.

Un psihanalist în *adevărata și înalta* concepție filosofică și umanitară, trebuie, după *păreră noastră* să îndeplinească următoarele condițiuni:

1. Să fie el însuși *normal*.

2. Să fi fost și el *supus la psihanaliză*.

3. Să fie *cult*, dar mai presus de toate să cunoască foarte bine *biofiziologia și psihologia* copilului.

4. Să aibă o *conduită ireproșabilă* în societate, să fie *serios*, să nu *exagereze* și să nu fie *vanitos*.

Să știi cui te spovedești.

5. Să aibă un atare caracter ca să nu te temi că va *flecări* sau va *șantaja*.

Nu e bine să te lași psihanalizat de un cunoscut bun al tău sau de un prieten, căruia poate cândva i-ai produs vre-o nemulțumire cu vreare sau fără. Nu uita că și el e om. Riști ca în cursul psihanalizei, pe stradă, în societate ori unde i se ivește ocazia să-ți trântescă în gură mare că ai cutare sau cutare defect și n'o să faci treabă în cutare direcție. Chiar

cerându-ți voie și tu din curtoazie sau curiozitate poate, i-ai dat-o, el a greșit procedând așa.

Trebuie să existe o *intensă relațiune afectivă a individului respectiv față de psihanalist*. *Nimic să nu-i înăbușe mărturisirea*. Psihanalitul nu se servește de nici un instrument. El stă de vorbă — numai între patru ochi — cu tine, scrie și analizează ce ai mărturisit. Tu trebuie să spui absolut tot ce-ți vine în gând. Chiar lucrurile cari ți se par „flecături“ au importanță. Nu alege cuvintele și nu face literatură, nici pe grozavul. Fii absolut sincer.

Fiind în fața unui *psihanalist desăvârșit*, nu ai de ce te teme.

Nimic, absolut nimic să nu-ți înăbușe mărturisirea.

Psihanalitul nu se servește de nici un instrument. El ascultă, scrie și analizează tot ceea ce mărturisești. Absolut tot ce mărturisești. Psihanalitul este un duhovnic desăvârșit. Psihanaliza e o spovedanie ideală și ca orice spovedanie îți liniștește sufletul.

Alegeți însă psihanalitul ca să nu regreți apoi o vieță întreagă, că ai făcut mărturisiri unuia care nu merita. Vei avea, sigur, un șoc psihic destul de puternic.

Înainte de a ne ocupa de *psihanaliza ca factor important în educație*, credem că e necesar să ne ocupăm pe scurt și de *istoricul* acestei metode.

Inconștientul, noțiunea fundamentală a psihanalizei, nu-i *de loc* o descoperire nouă. Moda însă ignorează adesea istoria „Nihil novi sub sole“* se aplică și în cazul psihanalizei, căci nu avem decât să răsfoim istoria filosofiei și vom găsi:

1. pe *Heraclit* (= Herakleitos), filosof grec din școala ioniană, născut

¹⁷⁾ Eu, aș da elevilor din timp în timp *extemporale* (nu lucrări scrise acasă) la 1. română cu subiect: „*Descrie visul care te-a impresionat mai mult*“. Lucrările vor fi examinate psihanalitic de medicul șco-

* Nimic nou sub soare.

la Efes în an. 540 și mort an. 480 a. Cr. Pentru Heraclit focul era elementul primitiv al materiei, pe care-l considera supus unei schimbări perpetue, dar în același timp rațional (*Logos* = Verbul).

Heraclit spunea vorbind de sufletul uman:

„Atât de adânci sunt adâncurile sufletului nostru, încât pe oricâte căi ai căuta, ale sufletului hotare nici când nu le vei găsi“.

Iată-l pe Heraclit apropiat de gândirea contemporană a noastră.

Schopenhauer, pentru care voința e însăși viața, devine intemeietorul unei filosofii a inconștientului.

Eduard von *Hartmann* (în „Die moderne Psychologie“, Leipzig 1901) susține că esența vieții este inconștientul.

Dacă analizăm opera filosofică a sf. *Augustin*, cu surprindere vom afla că era un vrednic înaintaș al lui *Freud*, filosoful evreu contemporan.

Prof. *Narly* în prefața lucrării sale „*Cei patru mari educatori*“, subliniază că în filozofia lui *Helvetius* găsim preconizarea psihanalizei.

Claude-Arien Helvetius e literat și filosof francez materialist (1715—1771). E discipolul lui *Locke*. *Helvetius* e autorul lucrării:

„De l'esprit“ (1758). Pentru el „omul e o mașină“. În tomul al doilea al operei sale, *Helvetius* scrie¹⁸⁾.

„Omul care printr-o analiză exactă a frazelor și a expresiilor de care se servesc diferitele pasiuni, ar da semnul după care ele pot fi recunoscute, ar merita, fără îndoială, o recunoștință publică nelimitată.“

Atunci s'ar putea, în mănunchiul de sentimente cari produc fiecă act al voinței noastre, să se distingă cel puțin sentimentul care domină în

noi. Până atunci oamenii se vor ignora pe ei însăși“.

De la *Helvetius* până la Dr. *Bréuer*, care întrebuița hipnotismul în aflarea tendințelor inconștiente ale bolnavului, și apoi până la prietenul și colaboratorul său *Freud*, care renunță la hipnotism, e un pas.

Mă tem — și nu mă îndoiesc că mai sunt și alții — ca să nu se exagereze cu această psihanaliză. Psihanaliza e „o magie“. Prin ea sugestia — se pare că joacă mare rol.

* * *

Psihanaliza ca factor important în educație.

Psihanaliza lui *Freud* împarte inconștientul în *preconștient*¹⁹⁾, și în *inconștient propriu zis*.

Freud „recunoaște în om o organizație psihică intercalată, de o parte, între excitațiile sale sensoriale și percepțiunile sale motrice; organizația servind de intermediar între cele două, în vederea unui scop bine definit“. Această organizație o botează *Freud*: „*Das Ich*“ (frânțuzește „le moi“. Românește? Nu știm cum ar fi mai precis). În afară de acest „eu“. *Freud* recunoaște un alt teritoriu psihic, mai întins, mai vast, mai obscur decât „eu“, pe care-l denumește „*das Es*“ (franc. „le soi“)

„*Eel*“ („le moi“) e o organizație care se distinge printr-o remarcabilă tendință spre unitate, spre sinteză, contrar celui de al doilea teritoriu²⁰⁾.

Din întreaga strădanie a lui *Freud* se observă preocuparea lui de a face din teoria și metoda sa:

„O educație progresivă pentru a

¹⁸⁾ = subconștient. *Pfister* crede că preconștientul trebuie socotit tot ca inconștient, negăsind între unul și altul decât diferențe de grad. (Citat după Prof. *Narly*).

²⁰⁾ În întregime după *Freud*: „*Ma vie et la Psychanalyse*“. (Paris 1928).

¹⁸⁾ Citat după prof. *Narly*, pag. 168—169.

depăși în fiecare dintre noi, rămășițele copilăriei²¹).

Că e exact acest lucru, e că însăși reprezentanții independenți ai psihanalizei cum e de ex. Adler și Jung se străduiesc neîncetat să aplice această metodă în educație, dar cu mențiunea: „*Psihanaliza e o metodă educativă când e bine înțeleasă și corect mânuită*“.

Este o absurditate și psihologică dar și pedagogică, să credem că putem face educația unui individ fără să-l cunoaștem bine și să zicem că-l cunoaștem bine fără să-i fi explorat subconștientul, care e o condiție esențială a vieții psihice²²).

E o necesitate neîndoelnică pentru educatorul de orice ierarhie, de a explora fundamentul subconștient în psihicul școlărilor.

Educatorul trebuie să procedeze în așa fel ca să determine *autoobservația*. Educatorul se va servi și de metoda *deductivă*, dar și de cea *inductivă* (observații cât mai complete, experiențe cât mai moderne, psihanaliză).

Noi credem că orice bun educator trebuie să fie inițiat în psihanaliză. Nu mai vorbesc de *medicul școlar*. Nu-l concep decât dublat de un *psihanalist care a aprofundat problemele educației*. Rolul său în acest caz este covârșitor.

Adler denumeste psihanaliza aplicată la educație „*Individualpsychologische Erziehung*“.

În sens educativ desfășoară o activitate remarcabilă²³) profesorul protestant Oskar Pfister (preot), care vede în metoda psihologică a lui Freud, „*O pedagogie nouă*“. Un pedagog care cunoaște mecanismul

și valoarea psihanalizei, știe mult mai complex și mai profund să citească în sufletul copilului, oricât de bine ar cunoaște pedagogia generală.

Pfister a creiat chiar termenul de Pedanaliză, psihanaliza aplicată la pedagogie. El cere ca să fie aplicată²⁴) în interesul educației tineretului.

Pedanaliza pretinde ca punct fundamental studiul inconstientului copiilor și ferirea de „fixări“, cari vor putea mai târziu nenoroci.

Cenzorul (veto; inchișitorul) conștiinței, nu-i înăscut, ci produs al mediului și al educației.

De calitatea educației depinde și acea a conștiinței morale. Cum educația modernă pune mare preț pe *individualitate*, apare evidentă valoarea indiscutabilă a psihanalizei, mai ales că ea pune la îndemâna pedagogului, un mijloc puternic educativ: *Sublimarea*.

„Transformarea și canalizarea unor energii latente din subconștient, spre a le face din inutile sau păgubitoare, folositoare pentru ins și societate, se cheamă *sublimare*. Pedanaliza va aduce, credem, foloase mari în educația copiilor anormali, nervoși și nevropați, bun înțeles cunoscându-se întâi substratul patologic al fiecărui caz în parte. Aci are de lucru *medicul școlar*, dar așa cum îl concepem noi.

Bătaia, bruscarea, pedepsele corporale, jignirea, aresturile, dau roade contrarii, ba uneori chiar rezultate triste, negrăit de triste (sinucideri, vagabondaj, etc.). Ele trebuie să dispară din sistemul de educație părintească și școlară.

Din acest punct de vedere merită admirație sistemul de educație aplicat de apostolul pedagogiei române

²¹) Freud, 5 lecțiuni asupra psihanalizei, Paris 1923.

²²) G. G. Antonescu. Metodele de cercetare în știința educației. (Rev. gen. a învăț. Nr. 4—IV 1930)

²³) Citat de Prof. Narly, op. citat.

²⁴) Dr. Oskar Pfister. Die Psychoanalyse im Dienste der Erziehung. (Ed. III. Lipsca, 1929).

nești, profesorul Dr. Vladimir Ghidionescu, la seminarul pedagogic universitar din Cluj²⁵⁾.

Și acum încheind această lucrare,

²⁵⁾ Nu mă îndoiesc că și la celelalte seminare din țară sistemul de educație e tot așa de lăudabil.

ținem să atragem atențiunea cititorilor noștri că din vastul domeniu al psihanalizei, noi nu am dat aci decât acele informațiuni care sunt indispensabile oricărui intelectual și îndeosebi educator.

Dr. Od. APOSTOL

PĂRERI ASUPRA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PRIMAR

(Continuare)

Ce a făcut școala pentru îndreptarea răului?

Legea Angelescu din 1924 este tot *legea Haret*, dar *adecuată situației sociale create după războiu*.

Ea e numită școala democrației și tinde să țină seamă de schimbarea socială intervenită în urma celor două mari reforme.

Expunerea de motive a legii din 1924 are tocmai scopul să întărească cele două mari reforme, împroprietărirea și votul. Cei cari au câștigat aceste drepturi trebuie să fie pregătiți pentru exercitarea lor: „să fie conștienți de rostul și importanța acestor drepturi și de buna lor întrebuințare”. Prin munca în comun și prin organizarea ei, școala dă prilejul viitorilor cetățeni ca, în timpul vieții școlare, să aibă intuiția vie a vieții sociale democratice de mâine, formând conștiința cetățenească, care face capabil pe fiecare cetățean să ia o atitudine demnă și conformă cu convingerea personală.

Mai departe: „Trecerea pământului în proprietatea sătenilor cere ca școala să formeze, din copii, plugari luminați, spirite critice, accesibile la progres, capabile să înțeleagă rostul lucrărilor pe care le reclamă cultura sistematică a pământului și întrebuințarea instrumentelor agricole perfecționate, spre a spori puterea de rodire a pământului.

Școala își impune ca scop „Circularea nestânjenită a valorilor pentru ca fiecare ins să poată contribui în măsura puterilor și aptitudinilor sale la progresul țării¹⁵⁾).

Apoi, mai departe, constatând că cei patru primi ani de școală nu sunt suficienți pentru pregătirea aceluia care n'ar putea frecventa o altă școală, legea găsește necesar să oblige pe copii să frecventeze școala încă trei ani, pentru completarea cunoștințelor din primele patru clase și încetățenirea acestor cunoștințe. Acești trei ani introduc pe copii în cunoașterea drepturilor și datoriilor lor cetățenești și printr'o parte practică îi pregătesc în lupta pentru traiu“. Deci o lărgire a legii Haret.

„Fără ca școala să-și piardă caracterul unitar, *învățământul e adaptat regiunii*. Școala pregătește *pentru viața regională*“ (pag. 5).

Cine poate spune că îndrumarea în acest chip a acestui învățământ nu e superioară îndrumării date în prezent învățământului din multe țări ale Apusului? Și cine poate spune că acest învățământ nu e potrivit situației reale dela noi?

Întâi: *are un fond comun, dar adecuat regiunii și localității*.

¹⁵⁾ Nu fixarea lor de sat, așa cum preconizează noul proiect de lege.

Al doilea: ține pe copil legat de școală până aproape de majorat.

Al treilea: în cursul complimentar se pune mare preț pe îndeletnicirile practice.

Programa lămurește și mai mult aceste principii, încadrându-li-se practicitatea și dând norme de urmare:

Copiii să fie deprinși a nu buchisi din cărți învățătura, ci cunoașterea să reiasă din experimentare și din intuiția nemijlocită, privind în față obiectul, planta, fenomenul. Învățătorii să se străduiască a avea muzeu, colecții de obiecte de plante, de minerale (lucru ce ni-l aducea la cunoștință ca ceva nou un tânăr coleg, în fața Dlui Gusti, la constituirea organelor de control din toamna lui 1932). Aducând spre documentare un tablou intuitiv, se încerca să ne cetească — dar cetirea mergea greoiu — cevaconsiderat ca știut de toți, — căci altfel, presupunem, n'ajungeau în control cei cărora li se cetea!

Mai departe programa dă dslușirii asupra chipului cum trebuie procedat la predarea diferitelor obiecte de învățământ: la intuiție să se țină seamă de fauna și flora locului, iar animalele și plantele să fie tratate văzându-le „trăind, desvoltându-se“, nu făcându-se *autopsia lor*“ (inv. local).

La istorie învățământul începe dela sat (povestea înființării lui, biografia neamurilor de seamă din sat) deci *principiul localizării care astăzi apare ceva nou*, cum am mai spus. Și în adevăr poate fi considerat ca un lucru nou pentru cei ce n'au aplicat prescripțiile acestui program: *care în loc să se fixeze de școală, au părăsit-o pentru cantinele cu internat din București.*

Mergem mai departe: intuiția se face pe centre de interes (grădina, pădurea, balta) punându-se temelii pe viața locală și înălțuind centrele de interes ale unor obiecte de învățământ cu ale altora.

Învățământul devine astfel ceva unitar, totul grupându-se în jurul marelui centru de interes, viața. Se înțelege, unde, cât și cum se poate, față cu mijloacele de realizare.

Mai departe: Compunerile tind a face elevul să gândească asupra unor lucruri cunoscute lui și să aștearnă aceste gânduri într'o formă precisă. Deci subiectele de compuneri trebuie luate din observațiile proprii ale elevilor, eliminându-se compunerile după calapod.

Și așa mai departe, la toate obiectele de învățământ: principiul activității proprii, îndrumat pentru tot ce dă elevului un rezultat practic, utilitar, o îmbunătățire cât mai simțită a vieții materiale, pe lângă desvoltarea inteligenței.

În învățământul complimentar, pe lângă lărgirea cunoștințelor câștigate deja în cursul celor patru ani începători, intervin cunoștințe nouă: instrucția civică, impunând *„învățământ practic cetățenesc prin creierea de instituțiuni care să înfățișeze în mic icoana organizațiilor din societatea mare“*. Aceste instituțiuni se conduc de elevi după normele corporațiilor și instituțiilor de stat“. Se vor înființa case de economii școlare și de ajutor mutual, diferite societăți (de excursii, de cultură artistică, de igienă populară, de cumpărare, de împăduriri, de ocrotire a vieșilor folositoare și de stărpire a celor vătămătoare, etc.)

Științele fizico naturale țin seamă de mediul în care funcționează școala, de aceea cursul complimentar este trifurcat: agricol, industrial

și comercial (inv. regional și local). Despre școlile cu caracter agricol, se dau următoarele deslușiri: „Toate cunoștințele se vor preda cu ocazia lucrărilor făcute în grădina școlii, în câmpul de practică agricolă, cu ocaziunea vizitării fermelor și a gospodăriilor bine întocmite, în excursii pe câmp, pentru observarea plantelor și a lucrărilor ce necesită cultura lor. Se vor alege și se va stăruii mai mult asupra culturilor ce se practică în localitate (iarăși localism). Tot în acest spirit cu celelalte școli, care au un caracter industrial sau comercial.

Mult preț se pune pe compuneri și dexterități.

Pentru partea practică a învățământului complimentar au luat ființă ateliere, atât pentru băieți, cât și pentru fete. Iar pentru economisirea de măestri, s'au înființat cursuri de vară în care învățătorii și învățătoarele se perfecționează în diferitele ramuri ale meseriei. Cursurile pentru învățători s'au ținut la Deva, cele pentru învățătoare la Sighișoara. Învățătorii trimiși în serii, pe județe, deprindeau la rândul lor pe ceilalți învățători cari nu putuseră lua parte la cursuri.

Legea a fost promulgată în Iulie, 1924. În Ardeal a fost imediat pusă în aplicare și continuă și în prezent să fie aplicată, la toate școlile, chiar și la cele cu un singur învățător, în măsura posibilităților. În vechiul regat a mers mai greu la început, dar totuși a mers. Așa, în vara anului 1925, într'o excursie de studii, pe care revizorii și subrevizorii școlari din șase județe ardelenne au făcut-o în județul Neamț, au găsit acolo un curs supraprimary vrednic de toată lauda. Ardelenii, care se socoteau neîntrecoți în organizarea acestor cursuri, au rămas încântați de cele văzute la fața locului: toate școlile aveau curs complimentar, bine frecventat și îmbrățișat călduros de elevi și eleve. Atelierele, înființate pe lângă toate școlile, oglindeau o frumoasă activitate practică; iar cunoștințele teoretice, mergând paralel cu activitatea practică, erau bine înfiripate. După informațiunile precise pe care le am, cursurile complimentare erau în ființă aproape peste tot.

Dar iată că, în 1932, se constată că începuturile din 1924 și 1925 au fost părăsite în vechiul regat. Din gazete am luat cunoștință că o inspecție făcută de Dl Secretar general I. C. Petrescu, însoțit de un inspector general, în județele Argeș și Muscel, au dus la concluzia că aceste cursuri sunt inexistente. Un raport al Subrevizoratului școlar de Neamț, publicat în No. 2 al buletinului Ministerial din 1932 la pag. 222, arată că în acel județ s'a întins paragine peste cursurile complimentare din acel județ, atât de folositoare în 1925, și că acum sunt inexistente. Tot ce se realizase până în 1928 a fost distrus până în 1931, spune raportul. Același lucru l-a afirmat în parlament Dl Subsecretar de Stat dela Instrucție. Aceleași observații le face și Dl Subsecretar de Stat Andrei, în urma inspecțiilor în Moldova.

Căror împrejurări se datorește această dare înapoi a cursurilor complimentare?

O lege nu poate da rezultatele dorite din următoarele pricini: ori că nu e ieșită dintr'o necesitate reală, ori nu sunt mijloace suficiente pentru punerea ei în aplicare, ori, în fine, pentru că e lăsată intenționat să cadă în desuetudine.

În paginile precedente am documentat că această lege a fost ieșită dintr'o necesitate reală, ea tinzând pe deoparte să țină pe copilul de ță-

ran un cât mai îndelungat timp în contact cu școala, dându-i, pe lângă cultura necesară, și îndeletnicirile practice potrivite regiunii: în care trăește școlarul, iar pe de altă parte tinzând ca școala să cuprindă satul întreg, luminându-l, pentru a corespunde cerințelor celor două mari legi: împroprietărirea și votul obștesc. Executarea acestei legi trebuia să se facă de Ministerul Instrucțiunii prin organele sale de control și prin corpul învățătoresc, servindu-se pentru aplicarea ei de un anume program împărțit în două: pentru vârstnici, cercurile culturale și cursurile de adulți, pentru școlari, școala, atelierul și grădina școlară.

De sigur, că programul cursurilor complimentare n'a fost perfect, și timpul de școlarizare pentru acest curs n'a fost nemerit în totul, dar ca să i se poată vedea imperfecțiunea, trebuia neapărat aplicat un număr de ani.

Așa s'a făcut?

Constat dela început, că nu numai n'a fost o continuitate în aplicarea legii învățământului complimentar, dela 1924 și până în prezent, ca prin aceasta să i se poată vedea scăderile, dar el a fost nesupravegheat adesea și de Minister, *dar mai ales boicotat de organele de control.*

Mă voiu sili să documentez susținerile mele.

Cursul complimentar a fost pus în aplicare în toamna anului 1924. Elevii care în acest an absolviseră cl. IV. au intrat în cl. V. În pripă s'au tipărit manuale pentru această clasă și s'a înghebat un program de învățământ. Pentru partea practică s'au înființat treptat, un număr de 1.500 de ateliere în care copiii, băieți și fete, în cursul iernii erau ocupați de lucrări practice, în timpul primăverii și verii trebuind să lucreze în grădina școlară. În 1925, vara, pentru îndrumarea practică a acestui învățământ, s'au deschis cursurile învățătoresți de lucrări practice, despre care am vorbit.

La sfârșitul anului școlar 1924—1925, elevii clasei V au fost promovați în clasa VI.

Cei care în anul 1924—1925 intraseră în cl. V, se găseau în cursul anului 1926—1927 în cl. VII. Dar în 1926, învățământul complimentar primește *prima lovitură, și chiar dela Minister.* În adevăr, în 31 Decembrie, 1926, Ministerul dă ordinul Nr. 150.568 prin care aduce la cunoștință inspectoratelor și revizoratelor, că învățământul complimentar e *facultativ pentru acei elevi care terminaseră școala sub regimul vechii legi*, deși aceștia erau în vârstă reglementară de școală. Ordinul e sosit când școala era în toiu, într'a patra lună a anului. Consecințele s'au resimțit imediat: neîncrederea a început a-și face loc, sătenii au început a-și retrage copiii dela școală, sfătuiți la aceasta și de anumiți emisari ai întunericii, care deslușeau pe săteni că aplicarea legii obligativității n'are valabilitate decât față de școlarii care intraseră în școală pentru prima oară în 1924, singurii deci care puteau fi înscriși în cursul supraprimar în 1929.

Adică Ministerul băgase de seamă că după doi ani de aplicare, a învățământului complimentar, *se comitea ilegalitatea de a ține pe copii legați de școală un număr de ani în plus și doritor de a intra în legalitate, își dădea sforțări să-i scape de această ilegalitate.*

Acest ordin a provocat o adevărată perturbare a învățământului. Interpretarea dată de minister legii, elimină aplicarea legii obligativității pentru cursul supra primar, într'o vreme când abia începuse a se ține pe picioare.

În 1928 se suspendă încasarea amenzilor. Deși această suspendare a fost fixată de minister numai pentru părinții care nu puteau plăti, cu toate acestea, prefectii, dintr'un exces de zel, au oprit total încasarea amenzilor. Cel puțin așa au procedat în județele Târnava Mică, Alba și Hunedoara. În Aprilie 1929, în urma rapoartelor mele, prin care arătam că școlile sunt pustii de elevi, Ministerul cu ordinul No. 40.334 din 29 Aprilie revine asupra măsurilor prin care suspendase încasarea amenzilor. Era însă prea târziu, căci la finea anului, chiar de ar fi venit copiii la școală, puțin lucru se putea face.

Tot Ministerul, cu ordinul No. 132.826 din 14 Octomvrie 1929, dispune ca pentru lucrările și îndeletnicirile practice să funcționeze ateliere pentru cursurile complementare numai acolo unde sunt cel puțin 25 de elevi sau eleve. După măsurile care precedaseră acestui ordin, rar se mai puteau găsi însă cursuri complementare cu 25 de elevi, așa că menținerea acestor ateliere devine iluzorie. Directoratul din Cluj cu ordinul No. 10967—1930 comunică subvizoratalui de Făgăraș următoarele: *După noul buget, numărul posturilor de măestri în jud. Dvs. este de NICI UNUL, peste care nu poate să se treacă. (?)*

Lovitura de grație a acestor ateliere e dată în 1930 Noemvrie cu ord. No. 174569, prin care se spune: „Spre a da o impulsune deosebită înființării atelierelor, dela 1 Septemvrie 1924 și până în prezent, dela aplicarea noii legi a învățământului primar și până azi, s'au numit 1400 de maestri și maestre speciale. Criza economică nu mai permite funcționarea lor, care (adică funcționarea) rămâne în sarcina învățătorilor. Pe 1 Ianuarie 1931, sunt suprimate din buget toate posturile de maestri și maestre dela atelierelor practice de pe lângă școlile primare. Iar ordinul No. 111997—1932, (Octomvrie), după ce se spune că învățământul din clasele V, VI și VII este obligator și că face parte integrală din cursul primar, completează ordinul No. 174569 din 1930 cu următoarele dispoziții: „Dacă atelierelor se pot întreține singure, prin mijloace proprii, Ministerul e gata să acorde distincțiuni organizatorilor acestor ateliere“.

În urma acestor măsuri, cursul complementar desigur că nu putea merge strălucit.

Nu s'a putut menține la înălțime și n'a putut merge strălucit însă, și MAI ALES, din altă pricină. Ministerul era silit de împrejurări pe care nu le discut — să consimtă presiunilor din afară ca învățământul complementar să fie facultativ pentru copiii care se găseau în școală în momentul aplicării noii legi a învățământului. Sărăcia care se întindea tot mai mult peste satele noastre, l-a silit să ia măsuri de suspendarea amenzilor școlare. Starea proastă financiară i-a silit să ia măsuri de desființarea atelierelor. Cu toate aceste, dacă organele de control ar fi fost insufleteite cu adevărat pentru promovarea acestui învățământ, se putea face, cu sfortări, desigur, mai mult în această direcțiune. Căci astfel nu se explică cum în unele județe, s'a menținut aceste cursuri și se mențin încă. În Ardeal cursul supra primar a intrat în obișnuință. Unii

inspectori și revizori școlari de acolo, s'au silit din răspuțeri să-l mențină și au reușit. Vor fi fost și împrejurări deosebite acolo care au înlesnit susținerea cursurilor complementare; dar a fost și *multă muncă*, continuă și persistentă muncă. Și astăzi, la fiecare sfârșit de an, inspectorii și revizorii de acolo au plăcerea să ia parte la examenul de absolvire a elevilor și elevelor de clasa VII-a. Mai peste tot însă în vechiul regat, subrevizorii, revizorii și inspectorii nu numai că nu s'au silit să mențină aceste cursuri, dar, fie prin indiferență, fie voit, au ajutat la desființarea lor. În țară am avut peste 300 de subrevizori, revizori și inspectorii. (În 1926—1928, exact 45 de inspectori de toate categoriile, 72 de revizori și 213 subrevizori). Dacă fiecare din cei din vechiul regat s'ar fi silit să mențină măcar câte 20 de cursuri complementare, am fi avut în total 5000. Dar cum am spus, aceștia au pierdut timpul în zadar. Nu numai că n'au continuat munca înaintașilor lor, dar au distrus-o. Unii dintre aceștia sunt și acuma în control¹⁶⁾. Să spună câte cursuri complementare au înființat? Prin ce și-au justificat activitatea în acești 4—5 ani? Nu se simte atâtă nevoie de control, cât de *îndrumare*. Și numai îndrumări n'au dat, cel puțin în ce privește cursurile complementare. În unele părți ale vechiului regat, dacă s'au mai menținut cursurile complementare, pe ici, pe colea, s'au datorat aproape numai inițiativei proprii a învățătorilor, mai ales a acelor înscrși la examenul de gradul II și I, sau a acelor care și vedeau pericolitate posturile prin lipsa de elevi.

Dar învățătorii au trebuit să lupte cu mari greutate materiale. Noi, cei care am fost în contact permanent cu ei, știm suferințele ce le-au îndurat prin neplata la vreme a salariilor. Unii nici n'aveau ce mânca. Cei mai mulți și-au retras copiii de prin școli, pentru că n'aveau cu ce întreține. Nu li se putea cere mare lucru unor oameni flămânzi.

C. STAN

Inspector general școlar

PROBLEMA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ROMÂNESC ÎN JUGOSLAVIA

Înainte de a vorbi de o problemă școlară românească în granițele Jugoslaviei de azi, va trebui să stabilim existența elementului românesc, așa de mult contestată de învățații sârbi, cari nu vor să recunoască decât existența unor elemente răzlețe cari preferă să treacă „*pravi srbi*” (sârbi curați). În special Românii din Macedonia sârbească li se contestă dreptul de afirmare etnică. Statisticile jugoslave recunosc numai o populație de 9000 Aromâni, așezați în Valea Drinului, a Vardarului, pân-

nă în cea a Strumei, iar spre Nord, până către Niș. Însă dacă ne-am lua după știrile date de unii etnografi sârbi, înainte ca această porțiune din Macedonia să fi trecut sub stăpânirea lor, am vedea că Aromânii au fost mai mulți, însă se economisește adevărul din considerațiuni pur imperialiste. Iată cum o politică pansârbească, dusă în acel ținut, face ca să se ascundă numărul Aromânilor și să fie umflat cel al Sârbilor. Însă altfel stau lucrurile cu știrile ce ne dau etnografia sârbi înain-

¹⁶⁾ Și mai ales erau când am scris eu acestea.

te de a deveni stăpânii Macedoniei. Astfel Ivan Ivanici, cunoscut cercetător sârb, în lucrarea sa: „*Rumuni u Makedoniji i Epiru — istorija, kultura-statistika*“ editată la Novi Sad în anul 1909, ne spune că „nu putem avea încredere în statisticile turcești, cari pentru anul 1900 au trecut în regiunea Bitoliei 225,235 Aromâni și Greci și mai departe adaugă că, cu atât mai mult nu se poate pune temeiul pe statisticile grecești, cari vor să scoată din Aromâni niște Greci curați“, precum statisticile sârbești din zilele noastre vor să scoată din Aromâni, Sârbi curați — adăogăm noi. Iată acuma numai numărul care ne dă Ivanici despre regiunile rămase sub stăpânire sârbească: regiunea Bitoliei 80.000 Aromâni și Kossova 5000 Aromâni (p. 4). Dacă această e mărturia unui etnograf sârb, se pune întrebarea ce s'au făcut acești 85.000 Aromâni pe cari Ivanici îi găsește în anul 1909, iar actuala statistică oficială îi reduce la 9000? Știut este că o neînsemnată parte din ei au emigrat iar marea majoritate au rămas pe loc. Numărul Aromânilor cari locuiesc în Jugoslavia și cari nu și-au pierdut limba atinge cifra de 90.000, majoritatea din ei fiind așezați în Macedonia Sârbească. Dacă în timpul Turcilor pentru acești Aromâni existau multe școli și biserici, azi statul jugoslav, ca să-și manifeste dragostea ce poartă pentru supușii săi, a închis toate școlile de altă limbă, dându-le dreptul ca să urmeze la școlile statului. În anul școlar 1903—1904 pentru o singură regiune — a Bitoliei — care a rămas sub Sârbi, am avut 29 școli primare cu 608 elevi și 408 eleve și 34 învățători, un liceu la Bitolia cu 99 elevi și 16 profesori, o școală profesională de fete cu 71 eleve și 11 profesoare.

Români mai locuiesc în Banat, și anume 74.096. În 1919, la retragerea

Ungurilor, erau 105 învățători români în Banatul jugoslav și 53 învățători Sârbi în Banatul românesc. În altă parte am avut ocazia să dau amănunte cu privire la stările culturale la Români din Jugoslavia între care și la cei din Banatul jugoslav (în rev. „*Graiul Românesc*“ V No 4—5).

Românilor dunăreni, așezați prin Serbia, nu li s'a recunoscut dreptul de a se instrui în limba maternă. Aci avem două grupuri de Români: așa zișii Țărani, veniți din Țara Românească și Ungureni — veniți din Ardeal. În Timocul jugoslav numărul Românilor atinge cifra 181,700 și sunt împărțiți în 151 sate, curat românești și 42 sate mixte. În total în granițele Jugoslaviei de azi viețuiește o populație românească de circa 345.796 suflete, lipsite de drepturi culturale. În statisticile oficiale jugoslave nu sunt consemnați decât 229.398. Iar ca să inducă în eroare lumea de știință din străinătate prin diferite publicațiuni, se restrânge și mai mult numărul Românilor din Jugoslavia. În „*Statistica minorităților etnice*“ publicată în „*Slovansky Prehleg*“ (Revista Slovacă) Nr. 10 din 1932, avem o populație românească în Jugoslavia de 150.000! Iar totalul minorităților după această statistică este de 1.670.000 pe când în realitate întrece cifra de 2.674.972, dintre cari 345.796 Români.

Acuma când au trecut 20 de ani de stăpânire Sârbească în Macedonia, să vedem dacă a fost respectat cel puțin un singur angajament din partea Jugoslaviei oficiale. Nu trece an ca să nu fie încheiată vreo convenție pentru rezolvirea problemei învățământului românesc din Jugoslavia, care în fiecare an își ia obligația să deschidă școli cu limba de predare românească. Încă în anul 1913 s'au schimbat scrisori între N. Pasici, președinte de consiliu și Titu Maio-

rescu, de asemenea președinte de consiliu. Am relatat la timp comedia diplomatică, pe când se ținea congresul studenților din Țările Balcanice la Constantinopole. Pasici prin nota sa atesta că: „Serbia consimte să dea autonomie școlilor și bisericilor Românilor, care se vor găsi în viitoarele ținuturi sârbești și a permite crearea unui episcopat pentru acei Români cu dreptul pentru guvernul român de a subvenționa, sub controlul guvernului sârb, amintitele instituțiuni culturale prezente și viitoare“.

În timpul când Sârbii fac în ficare an declarații amicale, la ei acasă desfășoară o propagandă naționalistă-șovină, având ca scop să sârbizeze toate elementele eterogene. Astăzi când Croații și Slovenii o duc greu în noua configurație a țărilor sud-slave, nu se poate aștepta o îmbunătățire a soartei minorităților etnice. Un curent de naționalism șovin bântuie în Jugoslavia și o reacție ce nu poate fi obiectul sociologiei ci mai de grabă al zoologiei, căci condamnă la o stare de înapoiere pe toți acei cari nu vor să se asimileze, urmând ca să ducă o existență organică fără să se influențeze de valorile culturale. Atunci de bună seamă straturile societății românești din Jugoslavia vor avea o pregătire culturală slabă, iar acele straturi cari intră în legături directe cu populația majoritară vor trebui să neghe originea lor etnică. Atunci nu e de mirat când într'o țară ca Grecia, dacă vei întâlni tineri aromâni de prin Macedonia Sârbească, ei n'o să-ți vorbească românește fie că ei sunt asimilați, fie de frica spionului, al cărui ochiu veghează chiar în țări străine...

Să vedem ce-au avut Sârbii înainte de 1912 în Macedonia ocupată de ei? Școlile lor aveau un caracter de

propagandă. Era o întrecere dintre Sârbi și Bulgari cari mai repede să înființeze școli și să atragă populația de origine slavă, care după simpatii ținea mai mult partea Bulgarilor și aceștia deveniră stăpânii culturali ai Macedoniei. Sârbii până la 1912 erau ca și inexistenți iar școlile lor se frecventau de băieți ai căror părinți se găseau în solda Belgradului. Acestui fapt se datorește ca mulți din cercetătorii Macedoniei să treacă populația slavă din Macedonia ca bulgărească. Până la 1912 Sârbii aveau licee la Scopia, Bitolia și Veles. Imediat după ce au cucerit teritoriul Macedoniei înființară 19 licee, în centre unde aproape că nu existau Sârbi ca: Bitolia, Cratova, Știp, Doiran, Ochrida, Resna ș. a. m. d.

Astăzi în Macedonia sârbească există 731 școli primare cu 1551 institutori și 56.320 elevi, 25 licee cu 310 profesori și 11059 elevi iar la Scopia înființară și o facultate de litere, care editează un mare buletin, „*Glasnik skopskog naucnog drustva*“.

Față de progresul cultural obținut de Sârbi în acest ținut, minoritățile lipsite de susținerea opiniei publice din străinătate nu pot să înregistreze nici un succes. Altfel stă chestiunea cu minoritatea de origine germană, care a putut obține drepturi culturale grație unei intense propagande dusă în favoarea ei în special în Germania.

Numai când se va forma un curent puternic în opinia publică românească, care să impună diplomației acordarea drepturilor culturale pentru Românii din Jugoslavia, vom putea avea rezultate pozitive, altminteri toate convențiile încheiate nu vor avea altă semnificație decât să justifice existența unei diplomații sterile.

EDUCAȚIA COOPERATISTĂ

Rolul școlii primare în dezvoltarea interesului pentru mișcarea cooperatistă la sate

Nu sunt nici măcar un atom politic în evoluția mișcării electivă a națiunii conștiente. Sunt o admiratoare a faptelor. Îmi place creația. Și urmăresc cu pasiune realitățile.

Departa de mine gândul, de a mă considera o extaziată a politicii dlui dr. C. Angelescu, ministrul școlii

Dar trebuie să cunoaștem adevărul.

Sunt numai trei luni de când dsa a venit în fruntea școlii primare și resimțim viu în sufletele noastre un revigiment moral.

Școala primară frează la un diapozon ridicat, cu foarte multe tonuri, pe gama faptelor, a creațiilor didactice.

Pe ruina de odinioară a sufletului nostru prea ultragiāt, vedem că se înalță deocamdată nădejdi.

S'au înființat 3200 de posturi noi. N'are importanță că sunt deocamdată posturi de suplinitori. În toamnă vor fi posturi întregi. Iar până atunci se vor mai înființa încă 7000 de posturi. Noi știm că mai avem nevoie de cel puțin 20 mii. Cu timpul le vom avea. Dovadă, campania de construcții ce se anunță. Zece mii de școlii. Cercurile culturale încep să învieze de sub zăpadă. Milioanele de analfabeți se resimt de sfârșitul obligativității. Dascălii au început să deplaseze spre ei centrul de gravitate morală, în mediul sătesc. Din anexe inoportune și impedimente accidentale, devin necesități.

Frunțile s'au descrețit. Țăranii și copiii lor răscolesc podurile spre a-și găsi tăblițele astupate de mormanul prafului, îngmădit prin licitația demagogiei. Școlii pustiți au căpătat viață. Învățătorii sunt treziți la o nouă și reconfortantă chemare.

Intunericul de nepătruns al satului, în care și ei se scufundaseră, le cere lumină.

După cinci ani de toropeală și negațiune didactică, învățătorimea simte astăzi

nevoia unei noi orientări în domeniul educației.

Conjunctura economică a timpului, a creiat și pedagogiei condițiuni noi de existență.

De aceea cred că este bine să ne cam întrebăm și noi lespre mijloacele cele mai potrivite pe care să le întrebuițăm în acțiunea noastră de acum, spre a folosi și spre a sprijini marea operă a ministrului nostru.

* * *

Școala primară trebuie integrată în lupta de idei a economiei sociale și politice.

Fără de ea principiile economiștilor rămân abstracțiuni. Și nu folosesc decât pentru jocul candid al grandomaniei savante.

Toată atențiunea trebuie îndreptată spre micul producător rural, care este axa vieții noastre naționale.

D. Franklin Roosevelt președintele Statelor Unite, a declarat: „Nu sunt președintele bancherilor și al exploataților. Nu vreau să am aface cu cei cari, în epoca prosperității, s'au îmbogățit prin specularea nerușinată a banilor altora și cari prin egoismul și incapacitatea lor, au provocat dezastrul de astăzi. Nu este permis ca unii să aibă prea mult și alții prea puțin. Eu lupt pentru „omul uitat“, pentru șomeri, pentru lucrători, pentru țaran, pentru cel mic și oropsit“...

D. Roosevelt este pentru „the New Deal“ și el spune tuturora, ca un Mesia: „Urmați-mă și va fi bine. Ordinea veche (economică) s'a dus; mergem spre o lume nouă“.

Iar M. S. Regele Carol II, într'un interviu acordat unui ziarist francez, i-a vorbit despre necesitatea unei noi orientări în viața noastră economică.

Noi suntem un stat de mic producător agricol. Țara noastră trăește din comerțul ei de cereale cu străinătatea.

Noi am pierdut debușeurile internaționale ale grăului, pentru că prin reforma agrară, am înlocuit „grăul aur” al marelui proprietăți, cu „grăul mălură” al micii proprietăți.

Am dat țăranului nostru pământ și vot universal, dar nu i-am dat „educație agricolă și cetățenească”. Nu am știut să inoculăm în sângele său, serul divin al simțului comercial și economic. Nu l-am știut face vrednic și cumpătat.

Școala primară a rămas în viața socială a satelor o formă aridă și abstractă, ba chiar parazită, a unei instituțiuni neutilizată.

S'o utilizăm acum. Avem datoria s'o facem noi învățătorii, pentru „omul uitat”, pentru șomer, pentru lucrător, pentru țăran, pentru cel mic și oropsit, cum zice d. Roosevelt.

Și o facem pentru însăși națiunea și patria noastră.

O renaștere economică a satelor nu poate veni decât numai prin Cooperatie.

Să introducem cooperația cu obligativitate în școlile primare.

Cunoaștem cu toții, epoca eroică a cooperației, care luase un atât de mare avânt pe vremea lui Haret.

Și mai cunoaștem, iarăși cu toții, epoca tragică, a decesului acestei binefăcătoare instituții, din zilele rușinei noastre.

Spre a vedea ce avem de făcut, să cercetăm cauzele prăbușirii sistemului cooperatist dela noi.

Cooperația noastră a murit, din ziua în care a fost concepută ca un sistem capitalist de schimb.

Datorită acestui fapt, ea a fost subordonată autorității de Stat, a fost subvenționată de Stat, ca apoi să fie ucisă de politicianismul profitor, demagog și parazit.

Pentruce?

Pentru că la noi nu s'a făcut niciodată educație cooperatistă în masse.

Cooperatorii au răsărit la răscruce. Au fost așa numiți amatori. Pe noi ne omoară diletantismul.

Cooperația trebuie concepută și ca metodă și ca sistem, ca o instituție socială cu funcție economică.

Ea nu este un sacerdot al profitului, ci un preot în slujba unei credințe: *progresul social*.

Să facem și noi ce au făcut acum 90 de ani „cinstiții pionieri dela Rochdale (Anglia)”, spre a porni de jos în sus, cu crearea nucleelor cooperatiste, până vom avea în fiecare țăran, în fiecare lucrător și în fiecare funcționar, un cooperator demn și mândru de cartea lui de membru în cooperativa școlară.

Nu voui mai vorbi aci despre utopica muncă a unui Fourier, Robert Owen, Louis Blanc în domeniul cooperației. Spațiul acestui articol îmi reține puțința de a face doctrina cooperației, ca singura ramură de viață în politica socială.

Schițez numai, cum au plecat la drum „cinstiții pionieri dela Rochdale”, spre a încerca să-i imităm cu micii noștri tovarăși de viață, elevii de curs primar, la care se vor adăoga, cu siguranță, părinții lor.

În Anglia, după 1840, industria mare ajunsese la o mare înflorire. Mașinile înlocuind brațele muncitorilor, dădeau producției o nouă înfățișare. Mizeria între muncitorii rămași fără lucru, era cumplită. În acest timp, în Rochdale, comerțul de flanele era în plină înflorire și capitaliștii aveau câștiguri bune. Față de aceeașă situație, muncitorii țesători au cerut o sporire a salariului. Patronii i-au refuzat. Muncitorii au făcut grevă. Dar neavând cu ce rezista, au cedat patronilor și au cerut să fie reprimiți la lucru în condițiile vechi.

Într'o seară ploioasă de toamnă s'au adunat câțiva bătrâni țesători să vadă ce ar fi de făcut. Fabricanții aveau capital și mașini, comercianții case și prăvălii, numai ei nu aveau nimic, nici chiar hrana de toate zilele. Unii din ei se încălzise la ideile lui Owen, Fourier, Louis Blanc. Ce să facă? Să cerșască? Ar fi însemnat să renunțe la demnitatea de cetățeni. Să emigreze?..

După o adâncă chibzuială au căzut toți de acord că nu le rămâne decât calea asociației, prin ajutorul căreia să-și procure mai ușor și mai repede cele necesare vieții.

Și astfel, 28 de țesători bătrâni, cari și-au dat ei singuri numele de „*cinstiții pionieri din Rochdale*“, au strâns un an întreg, cu începere din Noembrie 1843, depunând fiecare câte 2 penci (25 bani) pe săptămână, suma cu care trebuia să-și înceapă afacerea lor. Cu micul capital adunat, au instalat la 21 Dec. 1844, în subscelul umed al unei locuințe din Stradela Broaștelor, prăvălia lor. (Vezi Prof. N. Ghiulea „Cooperatiia“).

Toată lumea a râs de ei. Ba unii și-au batjocurit. Ei au răbdat, au perseverat și au muncit înainte.

Astăzi *Cooperativa dela Rochdale* înglobează peste 30 milioane membri cărora le furnizează mărfuri în valoare de peste 160.000.000 livre sterline (128.000.000.000 lei) anual, având clădiri grandioase, moșii și câmpuri imense; cumpărând recolte în colonii și transportându-le cu vapoare proprii. Are fabrici pentru fabricarea tuturor mărfurilor și reprezintă în Anglia cea mai formidabilă firmă comercială. Ceea ce au făcut țesătorii dela Rochdale, putem face și noi.

Să obișnuim pe micii noștri elevi a cotiza la cancelaria școlii câte 5 lei pe săptămână, cu carnet, un an de zile.

Apoi să pornim la lucru, formând coo-

perative școlare conduse de copii, sub supravegherea noastră.

Să începem a furniza mărfurile de liberărie. Să nu mai cumpărăm cărți și rechizite decât dela depozite, prin aceste citadele cooperatiste.

Vom face o operă mare. Vom desvolta spiritul de ordine, de economie și de comerț, căci vom lucra după toate regulile unei cooperative de consum.

Să facem și cooperative de producție și de credit. Școalele au loturi. Școalele au ateliere. Școalele au nevoie de bani ca să activeze în domeniul economic.

Dece să nu ne avântăm pe tărîmul practic al creației?

Rezultatele vor fi superbe.

Dece să închiriem loturile școlii? Dece să nu comercializăm produsele atelierelor noastre? Să stabilim legături între toate aceste mici cooperative și să pășim noi la educația schimbului.

Atunci școalele vor deveni adevăratele focare ale renașterii economice a satelor. Căci vom pune în creația noastră, sufletul idealist și dezinteresat al omului care crează pentru un scop înalt național și social.

Școala primară, prin acțiunea cooperatistă face nu numai operă de educație în masse, dar crează însăși baza vieții noastre economice.

Despre întemeierea cooperativelor școlare în rezultatele practice, în numerile viitoare.

JANA POPEA

învățătoare—București

Un țăran, care a învățat multe din pătaniile vieții, care vorbește cu șart, e cumpănit la gând și hotărît la faptă, poate fi mai bogat și mai bine înțocmit la suflet, de cât un mare cărturar închis în biblioteca specialității lui. Un astfel de țăran e om mai deplin, adică are mai multă „omlenie“ în el, și e cult, chiar când nu știe a scrie și a citi.

Cultura este suma creațiilor sufletești, prin care omul tinde la armonizare cu mediul social și supra-social (concepția sa despre univers), la care adăogăm și totalitatea inclinațiilor sub-conștiente, ce pot trece oricând pragul conștiinței, spre a deveni ocazii de activitate.

S. Mehedinți.

FELEACUL

Despre aspectul fizic

În serile de iarnă, când se strâng la câte-o casă, câteva fete cu furca în brâu, câțiva flăcăi care să le ridice fusul de jos, scăpat cu voie sau fără voie, nu m'amestec, bătrânii casei și cei de prin vecini, tremură ferestrele de glasul fetelor....

... Crești pădure și te'ndeasă,
Numai loc de-o casă-mi lasă.
De-o casă și de-o cărare,
Să mă duc la badea 'n vale
Să-i duc badei de mâncare....

Cântecul e moștenire din bătrâni, păstrat din gură 'n gură și dacă originea și-o are în Feleac, iacă încă un punct de sprijin pentru cele ce-am vorbit despre întemeierea satului. Dacă nu, dacă a fost adus de undeva, apoi rar să găsești un loc să se fi potrivit mai bine. În tot cazul, e așa de vechi că și bătrânele „*L-au apucat din bătrâni*“ și nu-și aduc aminte cine să-l fi cântat mai întâi.

Țăranul român știe minunat să-și potrivească cântecele după realitățile cu care trăește, după felul lui de viață. Ce-ar fi s'auzi pe-un țăran din Feleac cântând „*barca pe valuri*“ sau „*măi Marie, hai cu luntrea și mă treci!*“... Ar fi oribil! Ei cântă despre ce au ei: despre pădurea pe care s'a ridicat satul, despre necazurile dragostei, bate-le Doamne, despre dealurile pe care-și au gospodăriile :

...dealu-i deal și valea-i vale...
...mândra-i mândră, până moare...

Dacă vrei să te duci dela un capăt la altul al satului, nu faci altceva decât tot sui și iar cobori, pentru că, după cum am mai spus, locul pe care-i așezat e tot un deal și-o vale și... totul așezat în vârful dealului, cam la 800 m. altitudine.

Toate aceste dealuri fac comunicația locuitorilor anevoioasă, mai a-

les că gospodăriile sunt împrăștiate care 'n cotro, una 'n deal și alta 'n vale. În partea unde s'ar putea considera mijlocul satului, cam pe la „școala din sat“, locuințele sunt mai aproape unele de altele, dar nici aici nu poate fi vorba de-o orânduială, de un drum cu case de o parte și de alta, cum se vede în alte părți, ci din drumurile mai mari se deschid continuu cărării în sus și'n jos, încât, dacă nu ești bun cunoscător al locului, te poți rătăci ușor. Te uiți la câte-un biet om ce locuște în vârful dealului suindu-se din Vale cu câte 2 cofe cu apă, legându-se în dreapta și'n stânga, vreme de aproape o jumătate de ceas. Îl poți urmări ca pe-un melc. Un astfel de sătean, spunea odată că mai bine i-ar părea să-i ceară un drumet 10 lei, decât o ulcea de apă! D'apoi cu carul cu boi sau cu căruța cu cai! Greu la deal și greu la vale!

Primăvara însă, când ies oamenii cu plugul pe vârfurile dealurilor, sau când ies la prășit porumbul, de jos, din vale, ți se pare să-s zugrăviți pe bolta cerească. În amurg, aspectul e și mai pitoresc: se văd niște umbre, forme de oameni și animale, mișcându-se încet de ici, colo, pe cenușiul închis al cerului, ca niște imagini.

Vara, când totul e cuprins de verdeață, cărările șerpuite și căsuțele albe îmbrățișate de câțiva copaci, cocoțate pe vârfurile dealurilor ca niște cuiburi, îți dau satisfacția ce-o ai în fața unor tablouri splendide. Apoi seara, să fii cât de împietrit la suflet, nu se poate să nu admiri luminile împrăștiate pe toate dealurile, ca niște stele căzute pe pământ și să nu-ți oprești ochii pe coasta ce coboară spre șoseaua Cluj—Turda unde, stă de streajă, încondeiată aproape în întregime pe bolta ceru-

lui, biserica, către care suie, ca niște dungii sure, cărările credincioșilor.

Mai spre miază-zi și chiar lângă șosea, se găsește primăria. Peste drum de primărie, un local mare, impunător, încă neterminat: Casa Culturală a Astei. Tot lângă șosea, înapoi spre Cluj, este „școala de lângă drum”, o clădire originală de tot. Postul de jandarmi și „școala din sat”, sub același acoperiș, se găsesc cam în mijlocul comunei.

Cel mai înalt punct ar fi socotit în dealul Pândelei, în cimitirul din marginea satului dinspre Cluj. De-acolă, se poate vedea o bună parte a satului, căci tot, nu se poate vedea de nicăiri afară, bineînțeles... de aeroplan.

Alte dealuri mai însemnate ar fi: dealul Bucatelor, cu pământ bun pentru cereale; dealul Ciuhei, unde o fi fost vr'odată vr'o sperietoare celebră; dealul Horghei, nume dela vr'un locuitor vestit ce și-a avut gospodăria acolo și vârful Dosului, unde se întâlnesc trei hotare: a Felea-cului, a Clujului și-a comunei învecinate, Gheorgheni.

Prin mai multe văi, sunt niște izvoare de apă unde sătenii adapă vitele, femeile limpezesc rufele sau își duc acasă apa pe care-o scot c'un fel de găleată prinsă ntr'un vârful de prăjină.

În unele locuri, aceste izvoare se preling în formă de părăiaș, de pildă Valea Clejiei, căreia i se zice așa pentru că trece prin proprietatea bisericii. Apoi, șipotul Nicoreștilor, șipotul unde se face sfințirea apei la Bobotează, șipotul de lângă drum, etc.

Fântânile sunt cam rare, pentru că nu iese apă peste tot. S'a întâmplat să se sape în mai multe rânduri, fără să se dea de apă. De aceea, locuitorii nu prea au curaj să se apuce de-așa ceva. Astă vară venise un „inginer” c'un fel de „drăcie” în mână

și se plimba cu ea prin curtea omului care dorea să-și facă fântână. Când era pe-aproape de apă, un „clenci” dela drăcie, ce stătea în sus, începea să tremure, iar când inginerul se găsea cu picioarele chiar pe izvor, clenciul cădea în jos. Apoi, oamenii inginerului, „sfredeleau” pământul până dădeau de apă. S'au făcut așa câteva fântâni. Se strângeau oamenii ca la urs și priveau „drăcia” ca pe ceva necurat. Un sătean mai bătrân zicea cu mâhnire în suflăt:... „ar ajunge oamenii să facă mașini să-l cate și pe bunul Dumnezeu, dar nu i-a mai răbda puterea Lui până'tunci!”...

Un altul, care tot umblase în viața lui după scormonit comori, ținându-se morțiș de niște visuri din tinerețe, pe care și le-a tălmăcit mereu de-atunci, a întrebat în taină pe inginer dacă „drăcia” nu cumva arată unde sunt ascunse căldări cu galbeni, c'apoi... ar săpa el, n'ar fi nevoie să mai sfredelească inginerul cu mașina.

Iarna e mai grea sau mai blândă, după cum e și în restul țării. Cam odată sau de două ori, în fiecare iarnă, suflă un vânt turbat dinspre apus, care ridică zăpada n slăvi și înfundă ulițele ce le întâlnește în cale. Locuitorii nici nu consideră iarna trecută până ce nu se abate „fășelnița” asupra satului lor, chiar să fie trecut de 15 Februarie. Și... fășelnița vine cu siguranță. Câteodată, durează mai mult; câteodată, mai puțin. În timpul acesta, șoseaua Cluj—Turda e înzăpezită pe-o porțiune bună. Mulți săteni, ce locuiesc în apropierea șoselei, stau toată ziua cu boii sau cu bivoliile înjuțați, așteptând să cadă în capcană vr'un automobil pe care să-l scoată la liman, cu plată, după învoială.

Înspre primăvară, suflă un vânt dinspre miază-zi care, fără îndoială,

topește zăpada și aduce timp frumos.

Pământul arabil e puțin productiv. Cât ce se desprimăvărează, vezi câmpurile și grădinile pline de gră-măjoare de gunoi. De abia prididesc oamenii cărându-l toată toamna și toată primăvara, până ies cu plugul. Imbucând dintr'o bucată de pâine neagră, îndeamnă mereu la drum vacile sleite de puteri, cari-și lungesc gâturile sub povara jugului. Seara, se întorc sdrobiți de suișuri, cântând încet, târăgânat. Cu pomăritul, desigur că s'ar face mai bună treabă aci, dar prea sunt scumpi „oltoanii“.

Te uiți de jur împrejur, la satul împrăștiat, la căsuțele răslețe și-ți vine să te gândești la oamenii aceștia ca la niște pustnici, dornici de reculegere. De fapt, nu-i așa. Felecanul e om dornic de petrecere, de adunări și de tot felul de vieață sufletească. Nu stă cătuși de puțin la gânduri să plece sau nu de-acasă, când e vorba de-așa ceva, chiar dacă trebuie să treacă șapte dealuri. Nu-i vorbă, că jocurile lor și le-au cam așezat așa ca să nu prea suie spre ele, pentrucă, pe bună dreptate, atunci când se duce omul acasă, se poate odihni în voie, dar la joc, nu trebuie să se ducă obosit.

În partea dispre miază-zi și apus, în vecinătate, dincolo de hotarul Feleacului, dar chiar de îndată ce ieși din sat, spre Turda, se întinde o pădure încărcată vara de fel de fel de flori și roșie pe alocurea de fragi și de smeură. Aci, în grupuri sau singuratici, „domnii din Cluj“ se tolănesc vara pe iarbă, sorbind aerul ca pe-un pahar cu apă când ești ars de sete.

În partea de apus, unde se poate merge ușor, depe șoseaua ce vine din Cluj, pe „drumul spre pădure“, se găsește locul căruia i se zice „la izvor“, c'o fântână de unde țâșnește apa prin gura unui leu. Vara, apa-i ca ghiața și iarna e caldută ca laptele din ugerul vacii. Se zice c'aici venea regretatul dr. Bilașcu de cel puțin 2—3 ori pe săptămână, vara, își aducea merinde și ședea toată ziua întins pe iarbă, mânca și nu se mai sătura bând la apă din acest izvor și respirând aerul pădurii.

Tot cam în partea aceasta, se găsește o casă de odihnă pentru skiori și excursioniști, „la Udvary“ cum i se zice, după numele unui Ungur de pe vremuri, ce administra localul. Aci, vara, în zilele de sărbătoare, roiesc „domnii“ pe drum, prin pădure și prin tufișuri. „La Udvary“ se găsește mâncare și băuturi, popicărie, etc.

În amurg, după ce ultimii oaspeți ai pădurii au coborât încet la vale, împrejur vezi cuiburi, cuiburi de iarbă culcată la pământ. Vântul saltă încetișor hârtiile cu pete de grăsimi, mărturia meselor întinse. Câte odată se aude tremurând, în fundul pădurii, un glas de chitară sau mandolină. Un întârziat, desigur, care-și soarbe ultima picătură de libertate.

Noaptea coboară încet de-asupra satului, tot mai aproape și mai aproape, sgomotele se pierd în depărtări. Te uiți la frumoasa ce râde printre ramuri și te gândești la veșnica și nemărginita putere a Celui de sus, la veșnica și nemărginita frumusețe a darurilor Sale!

VALERIA MARCHIȘ
Înv. com. Feleac, jud. Cluj

O INSPECȚIE CU ADEVĂRAT PEDAGOGICĂ.

În era maghiară școlile primare românești aveau caracterul de școli profesionale și stăteau sub administrația autorităților bisericesti. Controlul învățământului îl exercita statul prin organele sale numite inspectorii regești. Susținătorii de școale profesionale prin inspectorii de școale, cari erau proto-popii, iar la examenele finale prin „comisarii de examene“, recrutați dintre învățătorii mai destoinici.

În cursul celor 40 de ani de dascălie mi s'a dat și mie prilejul să studiez teoria și practica controlului învățământului. Am văzut organe de control, care își exercitau atribuțiile și puterea lor prin o anumită ținută, prin expresii dure și executări poliționale, din care emană frică și temere. De astfel de organe de control se ferea și se ferește bietul dascăl, ca de stafii, acest soi de controlori mai mult distrug, decât edifica. În loc să dea îndrumări și orientări, ei se mulțumesc cu brutalizarea și cu amenințarea.

Am văzut și organe de control cu frica lui Dumnezeu și plini de înțelepciune pedagogică. Ele practicau controlul sub aparența de a fi oaspeții învățătorului sau ca simpli binevoitori ai cauzei școlare. Prezența acestora inspiră simpatie și curaj atât pentru învățători, cât și pentru elevi. Firește, că și aici întrelăsările, ca și normele de îndreptare, sunt arătate învățătorului, însă cu toată bunăvoința și dragostea colegială.

Voi expune două cazuri de inspecții școlare, pe care nu le voi comenta, ci le voi lăsa la aprecierea aceloră, pe care-i interesează.

Intr'o zi se prezintă în cancelaria directorală la școală pe care o conduceam, un domn inspector. Făceam și eu parte din control. „Am venit“ — îmi zise, — să fac o inspecție învățătorilor de sub conducerea d-tale. Te rog însă, când în-

trăm în sală, să nu mă prezinți nimă-nui, pentru că dascălii vor afla eu cine sunt eu. Intrarăm în clasă: el direct la fereastră, cu pași de 75 cm. iar eu mai domol, până lângă masă. Se uită puțin prin geam și se întoarce îndărăt să caute pe învățătoarea, pe lângă care trecuse, și fără nici un act de prezentare întrebă: „Ce clasă conduceți?“ — *Prima*, fu răspunsul. — „Bine, d-ta stai acolo, acum voi căuta eu ce-ai lucrat“.

Urmează controlul. — „Spune tu, ce faci dimineața?“ — „Eu dimineața mă trezesc până'n ziuă, că nu prea pot dormi: apoi casc cât casc, și apoi mă scol. „Asta nu-i învățătură, zice controlorul. „Spune tu, ceta de colo, dacă ai tu 9 mere și mănânci din ele 3 nuci, câte mere ți-a mai rămas?“

— Mă rog 6 mere. — „Ești cam neprețuit, fiindcă nu știi cugeta, constată inspectorul. Și așa, în forma aceasta timp de o oră. Apoi în fața elevilor se întoarce către învățătoare și zice: „Ai putea pune pușca în magazie!“. Ieșirăm fără să ne regrete nici elevii, și așa cred că nici învățătoarea.

Tot cu aceleași tactică și cu același rezultat mai inspectarăm două clase cu doi învățători. Inspecția uniformă. Mai întâi cu pași grăbiți la geam, o privire afară, căutarea după învățător. Constată: „Nici un rezultat“, deși toți membrii corpului didactic, lucrau foarte frumos. Urmează apogeul. Intrăm la clasa 4-a. Era o domnișoară. Aici marele magister deschise ușa, fără să între, și Jim prag, cu glas ridicat, mă întrebă — ca să audă și învățătoarea:

„Dar asta cine e?“ La asta nu-i mai fac inspecție, pentru că de sine urmează, că dacă la trei e rezultatul slab, nici la al 4-lea nu poate fi mai bun!“

Ne-am despărțit, rămânând eu cu o experiență mai mult. Membrii corpului didactic mă întrebă: „Dar acesta cine

a fost și ce-a voit? Tot așa mă întreabă elevii:

— D-le director, cine a fost domnul acela?*

După ce le-am spus, unul mai priceput zice: „Aoleo, d'apoi în țara celui domn, oamenii nu mănâncă nuci din mere?” Altul mai adaugă: „Așa de mânios ne întreba, de intrase frica în oasele noastre și toți tremuram”.

Accentuez, că în vremea veche am făcut parte din control aproape 20 ani, iar în România 5 ani, în calitate de sub-revizor de control, iar mai recent am fost încredințat cu girarea revizoratului Arad.

În această calitate în Ianuarie a. c. am avut onoarea să primesc vizita dlui inspector general Gh. Tulbure. Când a intrat în localul revizoratului, personalitatea lui, ținuta lui majestoasă, vorbele sale bine măsurate și interesul față de cauza școlii, ce-l manifesta în conversația cu noi, mi-au inspirat o adevărată simpatie și încredere, formându-mi convingerea că am în față un adevărat om al școlii.

Dl inspector general și-a exprimat dorința de a inspecta câteva școli din Arad. Am mers împreună la o școală minoritară maghiară și pe urmă la una germană. În cancelarii s'a făcut actul prezentării cu directorii într'un mod cât se poate de natural și reverențios. Conversația cu directorii se manifestă prin viu interes față de tot ce promovează, ori împiedecă mersul școlii. Am intrat în clasă trei înși: inspectorul, eu (revizorul) și directorul. Rolul era numai al inspectorului. S'a prezentat învățătoarei într'un chip, care inspire încredere. Felul de a se comporta în conversație de rigoare cu învățătoarea, desvoltă curiozitatea și interesul elevilor. În fine dl inspector general și-a manifestat dorința, ca învățătoarea să examineze la obiectele naționale în limba statului. Apoi a ocupat loc pe un scaun,

care era mai la o parte. A făcut inspecția din espedativă (fără carnet și creion în mână), ca un simplu spectator, dar urmărind cu atențiune mersul învățământului. Avea o înfățișare simplă și binevoitoare. Învățătoarea devenise curajoasă, iar elevii plini de viață, emulau în răspunsuri. La urmă dl inspector general a început o conversație practică cu elevii minoritarii, din care s'a convins, că aceștia de fapt își însușesc limba română, ceace-i atribuie învățătoarei, căreia îi exprimă recunoștința sa. După trimiterea elevilor din clasă, dl inspector general într'un mod binevoitor a dat indicațiile cuvenite, care se resfrângeau mai mult asupra exprimării corecte a cuvintelor românești. Ziua următoare învățătoarea îmi spune: „Mă simt foarte mulțumită cu inspecția de ieri. Se vede că dl inspector este un adevărat pedagog”.

În aceeași zi, dl inspector general Gh. Tulbure a făcut o inspecție la o școală germană. Într'o clasă se aflau câțiva copii de intelectuali români, cari o frecventau anumit pentru a-și însuși limba germană. După examinarea făcută de învățător, dl inspector general a căutat să se convingă în ce măsură și-au însușit elevii români limba germană. Și după ce a constatat, că aceștia (erau elevi în cl. IV.), vorbeau bine nemțește, a început conversația în limba românească cu elevii germani, căutând pe cale inductivă a-i face să se nizuiască a învăța românește, tocmai așa cum băieții români au învățat limba germană. O metodă, prin care în elevi a fost stârnită o nobilă năzuință spre emulare. Câtă râvnă și cât zel inspiră un adevărat organ de control și cum devine el un stimulent spre bine și folositor!

Dela: inspectorul Gh. Tulbure mulți pot învăța!

MĂRȚIȘOARE ȘI AMULETE

Iarna a fost grea și lungă, cu zăpadă multă și ghiață, spre bucuria și joaca copiilor și chiar a celor mari, dar și cu viscol și frig grozav, troenind drumurile, oprind trenurile, nemeșind oameni și vite, care pe unele drumuri au căzut pradă gerului și lupilor.

Iarna a fost lungă și grea pentru cei nevoiași, fără lucru, fără lemne și fără pâne destulă, mai ales unde au fost guri multe de hrănit, dar nopțile se mai scurtează, zilele se mai lungesc, *Făurar* (Februarie) — ori cât ar vrea să mai făurească — se apropie de sfârșit și va lăsa loc lui *Mărțișor* (Martie), crainicul primăverii, „Voinic-înflorit“ ce va veni cu ghiocei, după ce va scutura cojoacele „babei Dochia“, să readucă speranța zilelor mai bune și mai calde, celor ce au tremurat și au suferit. La 1 Martie, mai este încă obiceiul, dar mai puțin ca altă dată, ca să se ațarne, la gât sau la mână, la copii și la cei mari, un „mărțișor“, aducător de noroc, ferind de rele, ce se poartă până la Florii. Se folosea, de mult, un ban („băncuță“) de argint, găurit, cu un fir dublu de ață, alb și roșu, iar la Florii cu banul de argint se lua ceva bun de mâncat, iar firișorul alb-roșu se atârna pe un pom înflorit, ca să înflorească tot așa și viața celui ce l-a purtat credincios!

Câtă mângăiere și bucurie aduc în sufletele celor simpli și buni, dațiunile și credința că „binele“ tot își primește, odată, răsplata și nu se pierde, chiar de l-ai svârli în apă!...

„Mărțișorul“ și „mărturiile“ ce se obișnuiau să se facă la botez, purtându-se atârdate, ne reamintesc „amuletele“ (latin.: „amuletum“, mai la toate popoarele poartă același nume) purtătoare de noroc și apărătoare de orice rău: boli, ferme-

ce, deochi, accidente, obicei — din superstiții — pe care-l găsim și la noi, ca la toate națiunile.

Popoarele primitive, mai ales Negrii, au mare încredere în aceste amulete, obiecte ce se poartă atârdate, sau sub formă de pungulițe, în care se pun diferite plante bune de leac. Dar chiar în țări civilizate din Apus, obiceiul și credința persistă, așa în Anglia, d. ex. o doctoriță ne spune că la o sută de copii din Londra, 25 poartă amulete sub hăinuțe. Tot astfel în Franța, (Dr. Cabanès) obiceiul e răspândit.

Și înainte de potop, popoarele aveau — ca și triburile sălbatice de acum — ca și țărani și chiar orașenii din veacul nostru, de pretutindeni o slăbiciune deosebită să poarte obiecte de găteală — „bijuterii“ — pe care le credeau înzestrate, în superstiția lor, cu virtuți misterioase. Din epoci îndepărtate, din epoca zisă „a renului“ și apoi din aceia a „pietrei cioplite“, s'au găsit obiecte de acest fel, pentru „găteală“, sau, mai vârtos, ca „fetișuri“, purtătoare de noroc.

Prin caverne și morminte s'au găsit astfel de amulete străvechi, uneori destul de artistic lucrate, cu gravuri sau sculpturi, făcute cu gust, din mici rondelle de metal, sau perle din piatră, înșirate pe fire de câneapă sau de bronz.

Renumitul egiptolog Maspero, ne spune că amuletele au fost în mare cinste la Egiptenii vechi; la vii sau morți, amuleta era un element esențial al vieții civile, militare sau religioase, în cât după atâtea veacuri, sunt pline muzeele și colecțiile particulare de numeroasele obiecte aduse de călătorii dela Cairo sau Louqsor: cărăbuși (scarabei) sau mici mumii de diferite culori, inele cu pietre gravate cu semne cabalistice,

șerpi de cornalină, ochi mistici, vase în formă de inimă, dar mai ales „scarabeul“, cu care erau îngropați morții și le purtau și cei vii, ca pe-o amuletă, s'a răspândit la popoarele din vecinătatea Mediteranei, pătrunzând în Asia.

Tot astfel Chinezii au mare încredere în amulete, agățându-le la gâtul copiilor, spre a-i feri de rele; ba le poartă și cei mari, la piept, sau spânzurate la brâu, sau la butonieră.

La Romani, atât s'a speculat de șarlatani-vrăjitori naivitatea poporului, că pot fi vindecate trigurile și multe boli cu ajutorul descântecelelor și amuletelor, încât s'a decretat pedeapsa cu moarte contra celor ce ar abuza cu aceste superstiții. În evul-mediu încă se obișnuiau aceste superstiții, în care credeau și capetele încoronate și nobilii din jurul lor, purtând, ca să fie feriți de rele în războaie, dinți, oase de animale, amulete din Orient, împreună cu bucățele din lemnul „adevăratei cruci“ pe care a fost răstignit Hristos. Credințele acestea mai durează și acum.

În Abisinia, preoții vând încă bucățele din arbori trăsniți, care pot vindeca multe boli sau apăra pe cei sănătoși; ei fac negoț și cu dinți de hienă, ce feresc de farmece.

Și în Franța, în unele provincii, ca și la noi, mai ales contra convulsiunilor (spasmurilor) se folosesc

amulete vindecătoare: fie un săculeț cu burueni de leac, fie o alună, din care s'a scos miezul și în care se pune puțin argint viu (mercur), orificiul se astupă cu puțină ceară și apoi alună, învelită cu staniol, se pune într'un săculeț de piele sau ștofă, atârându-se cu un șnur la gâtul copilului.

Toate aceste superstiții, unii le atribue unui rest de idolatrie păgână, ca un atavism misterios contra durerilor rele, de care caută să se ferească omul, cu cât e mai simplu și mai credul, lăsându-se influențat de cei ce îi speculează naivitatea.

Cu cât lumina culturii va pătrunde pretutindeni, cu cât analfabetismul va dispărea, dascălii, preoții și medicii, la orașe, ca și la sate, făcându-și datoria, apropiindu-se și de sufletul celor simpli și necăjiți, cu timpul vor dispărea toate aceste superstiții, rămânând numai ca amintiri ale naivității noroadelor, lăsând locul numai credinței celei bune, credinței în bine, ce trebuie să învingă întotdeauna răul, credință pe care orice mamă trebuie s'o însufle în inimile copișilor, ca cea mai sfântă datorie, în „cei șapte ani de acasă“ și în toată viața petrecută la o-altă, pentru a face din ei numai oameni „de omenie“!

Dr. DIM. A. OLARIU

Cluj

FĂRĂ ÎNDOIALĂ . . .

Într'o pădure întunecoasă s'a găsit odată o gheată.

Nimeni nu știa cum de ajunsese aci.

Prin pădure nu umblase picior de om.

Animalele sălbatice, care locuiau în apropiere, n'au văzut în viața lor vreun om.

Și totuși, colo în pădure, se afla gheată.

Ursul fu întâiul care văzu gheată.

El o lovi cu botul.

O rostogoli, o rostogoli cu labele lui puternice.

Dar nu-și putea închipui ce-ar putea fi.

Atunci el chemă toate animalele sălbatice, să se uite la gheată.

Nici una dintre ele nu mai văzuse vreodată gheată.

Întâi vorbi leul: „desigur că aceasta e scoarță de copac“.

„Oh, nu“, zise leopardul „trebuie să fie coaja vreunui fruct“.

Atunci maimuța zise: „eu cred că-i coajă de nucă“.

Dar lupul mormăi: „nu-i nimic din ce-ați spus voi.“

Fără îndoială este un fel de cuib de pasăre.

Uitați-vă, aici e gaura prin care intră pasărea.

Aici, înăuntru, e locul pentru ouă.

Trebuie să fie un cuib de pasăre, fără îndoială“.

Capra zise: „nici unul nu aveți dreptate“.

Ea arată spre șiretele lungi ale ghetei și zise:

„Uitați-vă la rădăcinile acestea lungi.“

E un fel de plantă, fără îndoială“.

Și astfel animalele începură să se laude.

Fiecare găsea că el avuse dreptate.

La toți începuseră să le fie foame.

În acest timp o bufniță se așeză într'un pom, în apropiere de ei.

La urmă ea zise:

„Dacă veți tăcea cu toții, vă voi spune eu ce-i.“

Eu am văzut atâtea de astea, câte nu pot număra.

E gheata unui om“.

„Ce-i“? Strigară toate anima-

lele.

„Ce-i un om și ce-i o gheată?“

„Un om“, zise bufnița „e ceva cu două picioare.“

El e ca o pasere, dar n'are pene.

El nu poate umbla ca noi. El nu poate să mănânce ca noi.

El nu poate să vorbească ca noi.

Dar el poate face cu mult mai multe decât noi“.

„Asta nu poate fi adevărat“, mormăi ursul.

„Cum poate cineva care are numai două picioare să facă mai multe de cât noi, cu patru picioare?“

Nu-i adevărat, fără îndoială“.

„Fără îndoială că nu-i adevărat“, ciripiră păsările.

„Cum poate fi cineva cu două picioare și fără pene?“

„Ei bine“, strigă bufnița „ceea ce am zis e adevărat.“

Un om face lucruri ca aceasta.

El le zice ghetelor și le pune în picioare“.

„Nu-i adevărat, nu-i adevărat!“ țipară toate animalele.

„Noi știm că așa ceva nu se poate trăi pe picior.“

Ceace zici nu-i adevărat.

N'avem poftă să trăim cu tine.

Vei pleca din pădure“.

Toți isgoniră pe sărmana bufniță bătrână afară din pădure.

„Cu toate acestea, tot e adevărat“, zise bufnița.

Și fără îndoială, era adevărat!

Traducere din englezește
de **Eugenia Mureșanu**

C R O N I C Ă

VASILE GOLDIȘ. — Prin moartea acestuia intelectual de seamă, Ardealul pierde pe unul dintre cei mai distinși fiți ai săi. O viață întreagă a provădunit dela catedră sau dela tribuna largă a presei, evanghelie daco-românismului.

Când s'a împlinit sorocul, el a fost sortit să prindă în cuvinte profetice, hotărîrea nestrămutată a Românilor ardeleni de a se uni cu Patria mamă.

Cuvântarea lui Vasile Goldiș, rostită la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918, va rămâne pentru toate generațiile viitoare talmăcirea — în cuvinte — a dorinții de libertate deplină a neamului românesc.

Ca președinte al Asteii, a luptat din răzputeri pentru răspândirea culturii în popor și pentru întinderea activității binefăcătoare a acestei asociații și în Basarabia, unde se simțea nevoia unei acțiuni stăruitoare pe teren cultural.

Învățătorimea ardeleană a găsit totdeauna în Vasile Goldiș, un priceput susținător al cauzei ei drepte.

Cuvântarea rostită în primul congres ținut la Sibiu, în calitate de Șef al Resortului Cultelor și Instrucției Publice, a fost pentru învățătorime o adevărată revelație, căci prin ea se susținea prioritatea școlii față de alte instituții.

L-am auzit povățuind cu acelaș suflet înțelegător pe învățători la Congresul ținut la Arad. Le-a vorbit despre principiile morale creștine ca fire conducătoare în educație.

La secțiunile literare ale Asteii am avut prilejul să-l ascult adeseori. Am admirat totdeauna tactul cu care conducea discuțiile, răbdarea cu care urmărea pe vorbitori și puterea de a sintetiza în chip magistral părerile exprimate.

Vasile Goldiș a aparținut generației care s'a ridicat prin muncă și cinste desăvârșită și care trebuie să fie model de viață și pentru generația actuală și cea viitoare.

Numai prin viață pusă în slujba binelui comun, poate cineva să rămână în amintirea urmașilor ca un om care și-a înțeles rostul pe lume.

Vasile Goldiș a dovedit această cu prisosință. (C. I.)

*

FIȘA PERSONALĂ (de observație psihologică).

În editura Institutului de Psihologie al Universității, cunoscut prin temeinicile lucrări experimentale în domeniul psihologiei generale și aplicate, a apărut „Fișa personală” (de observație psihologică) elaborată de Dl Prof. *F. Ștefănescu Goangă* — în colaborare cu membrii Institutului.

Această fișă este pusă în primul rând la dispoziția corpului didactic. Ea răspunde unei adânci nevoi a școlii moderne, la temelia căreia e principiul cunoașterii individualității copilului.

Între diversele metode de cunoaștere a individualității, observația (metodică și științifică) constituie, fără îndoială, una dintre cele mai eficace metode ce se poate folosi cu succes în școală. Pentruca această metodă să ajungă însă la rezultatele dorite, ea presupune o prealabilă cunoaștere a ideilor și principiilor dela baza observației științifice.

Fișa dlui Prof. Ștefănescu Goangă se prezintă ca una din cele mai complete și mai ușor de mănuit fișe pe care le întâlnim în psihologia. Ea cuprinde două diviziumi: I. *Antecedente familiare și personale* și II. *Structura psihofiziologică prezentă* a persoanei de observat. Structura prezentă cuprinde toate aspectele vieții psihice, începând cu *manifestările intelectuale* (atenție, percepere, memorie, imaginație, gândire, inteligență), trecând apoi la *manifestările de temperament și caracter* (directiva impulsurilor fundamentale, însușirile specifice de temperament și caracter) și la *directiva interesului și aptitudini*.

Fișa prezintă și câteva inovații științifice, de o deosebită importanță: *Piccare*

Însușire de observat este însoțită de o scurtă întrebare, care-l precizează sensul, și de 5 răspunsuri gradate (care fac posibilă aprecierea cantitativă). Observatorul notează numai răspunsul potrivit comportării persoanei observate. La sfârșitul fișei este dat apoi un *profil* în care se sintetizează toate datele fișei, permițând astfel o rapidă orientare și prindere a însușirilor caracteristice ale persoanei observate. Pentru a înlătura neajunsurile observației, datorite nepregătirii observatorului, fișa propriu zisă este însoțită (în broșură aparte) de „instrucțiunile” pentru întrebuintarea ei. Instrucțiunile cuprind normele generale și speciale potrivit cărora trebuie să se facă observația și evaluarea științifică a însușirilor psihice observate, precum și o *definiție* și precizare a tuturor însușirilor și factorilor psihici cuprinși în fișă. Dacă observația se efectuează după aceste norme, se înlătură cele mai numeroase și mai mari erori de observație și apreciere care surveniau în mod inevitabil în cazul completării fișelor lipsite de astfel de îndrumări. În afară de aceasta, observatorul are în instrucțiunile fișei schița unui întreg sistem de Psihologie.

Fișa precum și instrucțiunile se pot comanda de la Institutul de Psihologie, Cluj, Regală, 11. (Prețul pentru fișă e 10 lei, iar pentru instrucții 20 lei).

*

INVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ÎN JUD. NĂSAUD. — Sub acest titlu, ziarul „Curentul” publică o interesantă convorbire cu d. P. Rogeanu, revizor școlar, din care spicuiem următoarele:

Populația județului: 145.423 locuitori. Românii reprezintă 71%. Numărul copiilor în vârstă de școală: 29.033. *Au rămas neînscrși, din lipsă de personal didactic sau local: 7.123 copii.*

Școli primare particulare: 44, cu 67 învățători și 3620 elevi.

Învățământul de Stat: 10 grădini de copii, cu 10 conducătoare la 584 elevi; 122 școli primare, cu 245 învățători (156 bărbați și 89 femei) și 16514 elevi înscriși (67

elevi la un învățător) din care au frecventat regulat 10.717, ceea ce dă 43 elevi unui învățător.

Cu toate greutatele vieții, *învățătorii își fac datoria în mod conștiincios.*

Sunt 107 biblioteci școlare și 3 muzee. Cooperative au 6 școli.

Nevoile școlare ale județului Năsăud sunt următoarele: Să se înființeze grădini de copii; să fie urmărite amenziile școlare; să fie obligate primăriile să achite cota de 14%; salariile să se dea la timp; cât mai puține detașări și mijloace pentru perfecționarea corpului didactic (cursuri de vară la Universitate).

*

CLASELE SUPERIOARE LA ȘCOLILE DE APLICAȚIE. — Ministerul Instrucțiunii a constatat că la școlile de aplicație de pe lângă școlile normale nu funcționează clasele superioare (5, 6 și 7). Din această cauză normalștii nu capătă nici o îndrumare asupra predării cursurilor la aceste clase și nici n'au ocazia să vadă o școală complet organizată, ceea ce atrage, ca urmare, pregătirea incompletă a tinerilor învățători, care se răsfrânge asupra învățământului.

Pentru înlăturarea acestui neajuns, Ministerul a dispus ca directorii de aplicație, să ia imediate măsuri pentru organizarea în școlile respective a cursului supraprimar.

*

POSTURILE VACANTE. — La ministerul instrucțiunii s'au primit tablourile cu posturile vacante în învățământul primar din întreaga țară.

Sunt în total peste 6000 posturi vacante. Acesta este cel mai mare număr de posturi vacante din anii de după războiu.

Tabloul general va fi trimis astăzi spre publicare la „Monitorul Oficial”.

Cererile de transferare se vor face până la 1 Aprilie.

*

Vaccinarea antidifterică. În 1930 o gravă epidemie de difterie și-a făcut apariția în comuna Șapte Bani din județul

Bălți. În 3½ luni, cât a bântuit epidemia, s'au îmbolnăvit 69 de copii, murind 29 (la o populație de 2060 suflete). În anul următor 786 de copii au fost vaccinați cu ser antidifteric. Cu toate că epidemia continuă în comunele învecinate, în Șapte Bani nu s'a mai ivit nici un caz de difterie până acum.

(Revista de Igienă Socială, No. 1 an. I).

*

TRANSPORTUL ORGANELOR DE CONTROL ȘCOLAR. — Pentru îndrumarea învățământului primar, Ministerul Instrucțiunii a hotărât să se facă un control cât mai sever prin organele sale. Acest control nu s'ar putea face însă, fără mijloacele necesare de transport.

În acest scop s'a trimis o circulară tuturor prefecturilor de județe, prin care sunt rugați să înlesnească tuturor organelor de control mijloacele necesare de transport, punându-le la dispoziție revizorilor de județ și inspectorilor școlari, fie dela comitetul școlar județean, fie dela prefectură, o mașină care să le stea la dispoziție pentru inspecțiile în județ.

Pentru subvizierii școlari de circumscripție, prefectii sunt rugați să dea dispoziții primarilor să le pună la îndemână căruțe pentru transportul dela o comună la alta.

*

PROGRESUL BIBLIOTECII UNIVERSITĂȚII DIN CLUJ.

Deși Ungurii nu pierd nici un prilej de a ponegri instituțiile culturale românești, acestea fac progrese care pun în cea mai favorabilă lumină munca noastră pe acest teren. Astfel, în ce privește Biblioteca Universității din Cluj, avem bucuria să anunțăm pe cititorii noștri că în 14 ani și-a dublat numărul cărților.

La 1919 am luat în primire 191.900 volume, iar până în 1933 am mai adăugat 198.376 volume, deci un spor de peste 100%.

În ce privește numărul cititorilor situația este următoarea:

În 1919 a fost 26.578 cititori cari au

citit 48.471 volume și 3005 cititori cari au împrumutat 5671 volume.

În 1933 au fost 93690 cititori cu 153.573 volume citite, ceea ce reprezintă față de era maghiară un spor de 350% de cititori.

În decurs de 14 ani Biblioteca Universității a achiziționat peste 20.000 volume din bibliotecă particulare. Dar cea mai însemnată achiziție o formează așa numita „*Donația SION*“, făcută de d. *Gheorghe Sion*, boier moldovean, care în dragostea sa pentru Ardeleni a adunat o adevărată comoară de cărți vechi românești, de acte, scrisori, medalii, monete, etc. etc.

Indemnăm pe cititorii noștri să viziteze Biblioteca Universității din Cluj.

Bogăția depozitelor, ordinea și curățenia exemplară, priveștiștea pieselor rare, toate le vor lăsa o impresie de nesters despre această instituție, cu care s'ar putea mândri oricare popor din Occident.

University Library Cluj *

CICLU DE CONFERINȚE. — Conducătorii revistei „*Gând Românesc*“ din Cluj au organizat un ciclu interesant de conferințe. Iată numele conferențiarilor și titlul conferințelor:

1. *Dr. Sabin Manuilă*: Problemele demografice ale Ardealului.

2. *Victor Jinga*: Aspecte și tendințe în viața economică a Ardealului.

3. *Ion Breazu*: Viața literară românească din Ardeal.

4. *Ion Chinezu*: Viața culturală minoritară din Ardeal.

5. *Petru Suciu*: Problema Moșilor

6. *Dr. L. Daniello*: Sănătatea publică în Ardeal.

7. *N. Săulescu*: Problemele agricole ale Ardealului.

8. *Emil Pușcariu*: Contribuția legilor ardeleni la unificarea legislativă.

9. *I. Gherghel*: Mișcarea artistică și teatrală în Ardeal.

10. *Valer Pușcariu*: Turismul în Ardeal. Conferințele se țin în sala Prefecturii Județului.

LIMBILE PĂMÂNTULUI. — Academia franceză a stabilit, că în total există 6760 limbi diferite, dintre cari 2796 se vorbesc de către grupuri destul de însemnate. Primul loc îl ocupă engleza, vorbită de 160 milioane oameni, fiind însă vorbită și înțeleasă bine numai de 60 milioane oameni. Urmează apoi limbile: germană și rusă, vorbite de câte 90 milioane locuitori. Spaniola e vorbită de 55 milioane, franceza și italiana de 45 milioane, iar portugheza de 30 milioane oameni. Cea mai bogată limbă e engleza: cuprinde 450.000 cuvinte diferite, franceza cuprinde 210.000 cuvinte, germana 150.000, rusa și italiana câte 140.000, iar spaniola 120.000 cuvinte.

Statistica aceasta nu ne spune câte milioane de oameni vorbesc limba românească și nici câte mii de cuvinte are.

*

UN PRIETEN AL COPACILOR. — Președintele Roosevelt este un mare protector al pădurilor. El face actualmente o efortare uriașă spre a impune un program

de plantații ce se va executa pe întregul teritoriu al Statelor Unite. O lege recentă votată de Parlamentul american a dat președintelui puteri discreționare în această direcție. Programul cuprinde mai multe serii de plantații care se vor întinde pe o perioadă de 20 ani. Suprafața plantată va avea 200 milioane de hectare. Cheltuielile se vor ridica probabil la o sumă ce reprezintă în moneda noastră 70 miliarde de lei.

Fiecare învățător ar putea imita gestul Președintelui Statelor Unite, plantând cu elevii râpă și coastele pleșuve din hotarul comunei.

*

INSULE DE OȚEL. — În curând va începe construirea a șase insule de oțel în Oceanul Atlantic pentru înlesnirea navigației aeriene între America și Europa. Înălțimea deasupra oceanului va fi de 20 m; suprafața 5 hectare și greutatea 8.000 tone. Fiecare insulă va avea locuințe pentru 120 de persoane (ingineri, piloți, telegrafisti, etc.).

CĂRȚI — REVISTE

Cezar Petrescu: Apostol, roman, 404 pag. 70 lei. — Dl Cezar Petrescu este fără îndoială cel mai însemnat cronicar al vieții românești din ultimii 30 ani. Dsa și-a propus să înfățișeze societatea românească în multiplele sale aspecte și a reușit s'o facă, în opere literare de o valoare incontestabilă.

Operele sale s'au înmulțit acum cu romanul vieții învățătorescă: *Apostol*.

Eroul, Nicolae Apostol, tânăr și excelent absolvent de școală normală, alege dintre toate satele unui județ pe cel mai tîcălos și acolo își macină întreaga tinerețe, toate puterile de muncă și năzuințele sale, ca să scuture pe oameni din apatia lor și să-i ridice la o viață mai bună.

La început satul îl ignorează; mai târziu îl urăște și cu mare greutate îl urmează. Boierul Sofian, stăpânul satului,

deși o minte luminată, nu se împacă cu dărzenia noului învățător, care ține să se afirme între oameni cărora numai el le-a poruncit până atunci. Pentru el, învățătorul Apostol reprezintă tendințe care, fatal, vor zdrobi puterea sa. Când are prilej, Sofian umărește pe Nicolae Apostol, dar oarecare semne de dărnăcie, venite când suferința era mai mare, arată că asprul boier apreciază și respectă — în ascuns — calitățile învățătorului.

După o aventură sentimentală eșuată, cu fata unei moșierese, Nicolae Apostol se întoarce cu toată inima spre colega sa, Ana Pușchilă, gureșă și veselă, urmărind cu tenacitate același ideal învățătoresc ca și Apostol, dar cu mai multă puțință de adaptare și de înțelegere a vieții decât el.

Sofii Apostol isbutesc, după 25 de ani de muncă încordată, să facă din săracul

sat Ponoare ceea ce au dorit. Dar cu cât sbucium!

De aceea lectura romanului se sfârșește cu un copleșitor sentiment de deprimare, ceea ce va face pe unii să prefere, dintr'un anumit p. d. v. nuvela Popa Tanda, care pune exact aceeași temă, a apostolatului rural, în pagini puține, dar mult mai cuprinzătoare și fără să aglomereze în calea unui om atâtea adversități.

Literatura românească a înfățișat cu simpatie învățătorimea. Alături de operele existente, romanul dlui Cezar Petrescu va face să sporească considerația societății pentru învățători. Și pentru acest lucru și pentru valoarea artistică a operei, „Apostol“ trebuie citit și răspândit.

D. G.

*

C. NARLY: *Patru mari educatori*, Ed. „Cultura românească“, 260 pag. 100 lei.

În această carte dl C. Narly, profesor de pedagogie la Universitatea din Cernăuți, a întrunit patru studii asupra lui John Locke, Vasile Conta, Sigmund Freud și Georg Kerschensteiner.

În literatura noastră, săracă în studii asupra marilor gânditori, cartea dlui C. Narly este bine venită.

La prima vedere pare curioasă această întrunire de nume în același volum. Este totuși o legătură comună și anume, prin ceea ce au avut ei mai nobil: năzuința de a ridica omenirea prin educație.

Cartea dlui prof. Narly se adresează tuturor celor care prețuiesc viața deschizătorilor de drumuri. Ea se îndreaptă în primul rând spre profesori și învățători, pentru care cunoașterea vieții marilor educatori este o datorie, cănd nu-i o pasiune.

Intercalarea lui Vasile Conta între cei trei mari educatori străini este un act de dreptate față de acest excepțional exemplar al neamului nostru. Și ca filozof și ca om politic, Vasile Conta a creiat gândiri și atitudini care fac de tot dureroasă timpuria sa dispariție.

Să vorbim de calitățile expunerii? Rar lectură mai plăcută și mai interesantă.

„Patru mari educatori“ ar trebui să devină cartea dorită de toți învățătorii. Păcat că editura nu s'a gândit și la o ediție care să poată fi vândută pe un preț mai accesibil învățătorilor.

D. G.

*

Gh. N. DUMITRESCU — BISTRIȚA: *Calendarul revistei de muzică, artă națională și folklor „Izvoarașul“ pe 1934. Prețul 30 lei.* — Din 1919 încoace, directorul revistei de folklor „Izvoarașul“ scoate an cu an acest calendar, în paginile cărui se găsește material prețios.

Învățătorii dornici de literatură populară și mai ales cei îndrăgiți de cântecul dela țară, nu se pot lipsi de revista „Izvoarașul“ (abonamentul 100 lei anual) și vor face o faptă bună recomandând tineretului satelor calendarul cu acelaș nume.

Cel de pe 1934, pe lângă partea calendaristică conține o mulțime de cântece puse pe note, culegeri de poezii populare, povești și snoave, apoi momente mai de seamă din câmpul folklorului românesc. Tot în paginile acestui calendar, vor găsi biografia distinsului învățător Ion N. Popescu din Ștefănești—Vâlcea, care are o bogată activitate de folklorist. Biografia aceasta merită să fie cunoscută de învățătorii tineri. E un mîmnat îndemn la activitate.

Laude se cuvîin și părintelui Gh. N. Dumitrescu — Bistrița (jud. Mehedinți) pentru munca pe care o depune în jurul acestei publicații atât de folositoare, nu numai pentru învățătorii satelor, ci și pentru cercetătorii români și streini ai graiului nostru.

Iată cum un învățător poate să-și găsească o ocupație ale cărei roade să rămână în loc.

(C. I.)

*

Dr. GRIGORE GH. COMȘA, *Episcopul Aradului: Scrisori către Învățători. Tip. Arhidiecezandă, Arad. Prețul 10 lei.* — P. S. Sa în aceste pagini se adresează învățătorilor reamintindu-le colaborarea de odinioară dintre școală și biserică precum și obligațiile actuale de a continua cu acelaș suflet românesc

munca de apostolat pentru ridicarea satelor prin frățească tovarășie dintre preot și învățător. Scrisorile acestea pline de sfaturi părintești, pornite dintr'un suflet înțelegător al nevoilor urgente ale neamului nostru, merită să fie citite și primite de fiecare învățător cu aceeași dragoste cu care au fost scrise.

C. I.

*

IOAN PILAT. — *Cartea dorului. (Pugini Alese, Seria Nouă Nr. 6). Edit. Cartea Românească. Prețul 12 lei.* — În cărticica aceasta sunt adunate cele mai frumoase poezii populare și poezii ale scriitorilor noștri de seamă, cari prin versuri de o muzicalitate rară cântă dorul, dragostea de cei îndepărtați și dragostea de natură.

Broșura aceasta va trebui răspândită, prin învățători, ca să ajungă în mâna tuturor flăcăilor și fetelor din satele noastre. Se va contribui astfel la închegarea unității de limbă și simțire românească pe întreg cuprinsul țării.

C. I.

*

I. SIMIONESCU: *Viața la tropice. (Cunoștinți folositoare, Seria A. N. 52). Edit. Cartea Românească. Prețul 8 lei.* — În această broșură ni se descrie clima dela ecuator și tropice, viața vegetală și animală atât de bogată și interesantă. Cunoștințele din aceste pagini pot ajuta pe învățător să facă lecții mai interesante de Geografie și Științe Naturale.

✱

PLAIURI HUNEDORENE. — Numărul pe Februarie a. c. aduce articole semnate de d-nii: P. R. Petrescu, Petre Incicău, A. Constantinescu, Al. David. Reținem din acest număr notița următoare:

Punctuația. Literatul italian Renato Fucini, pe când era inspector școlar, a vizitat o școală, mai amănunțit, examinând și caetele elevilor și în consecință a recomandat învățătorului inspectat, să pună grije mai mare la deprinderea punctuației. Învățătorul a suris, făcând

un gest, ca și când punctuația n'ar fi un lucru așa de important. Atunci inspectorul a scris imediat pe tablă următoarea frază: „*Învățătorul zice: inspectorul e un măgar*“. Învățătorul protesta, iar inspectorul, cerându-i să aibă nițică răbdare, a schimbat punctuația frazei așa încât ea rămase astfel: „*Învățătorul, zice inspectorul, e un măgar*“. (Spicuri dintr'un articol publicat în rev. *Corriere delle maestre*).

*

P. COMARNESCU: *Sgărie Norii New-York-ului. (Cunoștinți folositoare Seria C. Nr. 49). Edit. Cartea Românească. Prețul 8 lei.* — În cele 32 pagini sunt descrise minunile tehnice din acest oraș cu viață atât de variată și atât de puțin obișnuită pentru noi Europenii.

E o lectură plăcută și plină de învățăminte.

C. I.

*

Revista „SATUL“ anul IV, No. 40, pe Martie 1934, apare ca număr festiv, închinat sădrii arborilor și pomilor. Este un număr atât de interesant, încât a întrecut toate așteptările.

Scriitorii în frunte cu Dl Prof. univ. Ion Simionescu, Andrei Udrea, I. C. Teodorescu, Gh. D. Mugur, Al. Lascarov-Moldovanu, Apostol D. Culea etc., tratează toate problemele în legătură cu arborii și pomii din toate punctele de vedere.

Abonamentul 80 lei anual, Redacția: Str. Aurel Vlaicu 5, București III.

*

BIBLIOTECA ȘCOLARA. Câțiva harnici profesori bucureșteni, cunoscând din experiență cât de simțită este lipsa unor cărți care să prezinte școlarilor literatura românească, în ceea ce are mai caracteristic, au pus bazele „*Bibliotecii școlare*“, care a tipărit până acum fragmente din: C. Negruzzi, Gh. Panu, M. Eminescu, Humorul românesc (antologie), Critica românească (fragmente). Cărțile având peste 100 pag. sunt îngrijit tipărite și se vând cu lei 20 exemplarul.